

גליון
באר
הפרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מוריננו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חיי שרה

מכון
באר
האמונה

יו"ל ע"י
מכון 'באר האמונה'

להערות והארות, וכן לכל עניין אחר ניתן לפנות:
לטלפון 1347-871-8285

או לאימייל: Mail@beerhaparsha.com
לשמיעת השיעורים בקול הלשון: 718-906-6444
לקבלת הגליון בפקס: 1-877-843-3049

כל הזכויות שמורות למו"ל

תוכן הענינים

פרשת חיי שרה

ב	לא תקשו - לא ישקע ויטבע בהתכוננות יתירה בצרותיו.....
ה	זריק, ותמהר, ותרץ - לא יאחר הזיווג ולא יקדם אפילו ברגע אחד.....
טו	מה' יצא הרבר - השגחה פרטית ביותר בעניני שידוכים.....
כב	בית פלוני, בת פלוני - הזמן והנדוניה אף הם נקבעים מלעילא.....
כה	למבעי רחמי - קרוב הזיווג ע"י התפילה.....
כח	ה' ניסי - כל שידוך ושידוך הוא גם בפני עצמו.....
כט	חסד עם אדוני - הכל נצרכים לחסדי המקום ולתפילה.....
כט	הגומל חסדים טובים - מעלת הגומל חסד והוא ה'מעלה' לשידוכים.....
לו	ויצא יצחק לשוח בשדה - מעלתה של תפילת המנחה.....
לח	שערי קדושה - שמירת עיניים ופיו בקדושה.....
לט	בחום 'היום' - יבער באש לנצל ולמלא אותו היום.....

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - חיי שרה

בתמימות שאביו שבשמים רוצה אך ורק להיטיב לו, ואף הנהגת 'הדין' הרי היא 'טובה' גמורה עבורו וימשיך בדרכו עדי תבוא ישועתו".

וכך איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' (בפרשתן) ליישב הקושיא העולה מהכתובים הללו, שבתחילה כתיב 'ויבוא אברהם לספור', ולבסוף רק ויקם מעל פניו מתו - שלא הספידה אלא קם ודיבר אל בני חת, וצ"ב, מדוע חזר בו ולא

לא תקשו - לא ישקע ויטבע בהתבוננות יתירה בצרותיו

בפרשתן (כג ב-ג), 'ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה, ויקם אברהם מעל פניו מתו.....' הנה, עצה נתנו לנו צדיקים - שלא להתבונן יתר על המידה בעת הקושי והצער, ולא לחקור על מה שעובר עליו, כי אז יעלו בלבו ספיקות וקושיות ח"ו (פעמים שבעת הצרה אין לאדם רוח לב להבין ולהשכיל לנכון מה שבירד להבין בומני ה'אורה'), אלא יאמין באמונה פשוטה

א. הנה מברכים אנו בכל יום ויום 'הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה', ולכאורה קצת צ"ב, מה החידוש בתרנגול (שכוי), והרי כל חיות ובהמות מבינות להבחין בין יום ללילה, אלא ששאר החיות רק כשרואות את אור היום יודעות כי האור בא לעולם, אבל התרנגול משכיל להבין בעוד החשיכה שולטת בעולם כי האורה עומדת לבוא והוא קורא מבעוד ליל, וזהו מורה דרך לבני האדם, שלא להבהל בעת שחשיכה להם כל חד וחד בדיליה, רק לדעת ולראות מעתה את האור הממשמש ועתידי לבוא.

כה אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (בפרשתן בדיבור השני) ויהיו חיי שרה... ואיש חי נקרא שאינו דואג כלל והוא שמח בכל המצבים... בת ק' כבת כ' לחטא - היינו לענין דאגות עניני עוה"ב, כמו בתקופת העשרים שאינו מרבה לדאוג כ"כ דאגות עוה"ב, כמו"כ היתה בהיות בת ק' מלא בטחון וחיוזק ברחמי השי"ת שהוא מלא רחמים וירחם עליה גם בעלמא דאתי, וכמו בתקופת העשרים שהוא מתחזק כל פעם ומקבל עליו מהיום והלאה להיטיב את דרכיו בחייו כמ"כ לעת זקנה.

והאמונה בהשי"ת תביאנו לידי השמחה, דכתיב בפרשתן (כד סב) 'ויצחק בא מבוא באר לחי רואי, וכתב הרה"ק רבי הענין מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה), וז"ל, 'מהיכן בא שמחה לאדם 'מבוא באר לחי' שכאשר מיושב בדעתו, שהקב"ה משגיח עליו בכל רגע הגם שיושב בארץ הנגב ואין לו כלום, עם כל זה הקב"ה משגיח עליו תמיד לטובה, מזה בא שמחה'.

הספידה, ועוד, דאיתא במדרש (רבה נח ו) 'מלמד שהיה רואה מלאך המוות מתרים כנגדו' - היכן נרמו עניני זה בפסוק.

ומבאר ה'תפארת שלמה' ו"ל (בשני קצת), והעניין הוא ע"ד הכתוב (שמות ג ו) 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים', כי הנה כלל גדול במעלות הצדיקים המתהלכים לפני אלוקים בתמים, אף אם חלילה באה עליהם מידת הדין לאיזה יחיד או רבים ח"ו, לא יתנו לבם להתבונן מהות הצרה ההיא רח"ל, ולא יפול לבכם להקשות מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת, כי לבם נכון ובטוח בה' כי צדיק וישר הוא, אל אמונה ואין עוול (דברים לב ד), ונהפוך הוא כי מפי עליון לא יצאו הרעות (איכה ג לה), רק כל מעשיו ית' מכוונים לטובה. ולכך כאשר ראה משה רבינו את מראה הסנה - המורה על הגלות לא רצה להתבונן מה זה ועל מה זה, לכן ויסתר משה פניו כי ירא מהביט ולהסתכל אל בחינת הדין המכונה אלוקים, פן יקשה בעיניו על כי כך מתנהג עמהם ה'י. כיו"ב אתה אומר באברהם אבינו כי כשבא לספור לשרה ראה מלאך המוות מתרים כנגדו, ר"ל כשהתחיל להתבונן על מיתת שרה

הצדקת הראשונה שבעולם, שהיא הייתה אם כל בני ישראל, ורוח הקודש מדברת מתוך גרונה, ועתה פתאום מתה עליו אחרי מעלת העקידה שזכתה לכן צדיק כזה ולא הועיל לה כלום, כל זה היה היצר הרע מבנים בלבו של אברהם אבינו, בעבור יקשה על אלוקיו, לכן מיד יקם אברהם ולא הספידה'.

ויש להוסיף, שה'בעל דבר' ניסה לשבור רוחו של אברהם אבינו בטענה שהוא גרם מיתת שרה בזה שלא גילה לה טיפין טיפין מעניין העקידה באופן מדוד ושקול שלא ישפיע על בריאותה (כי הרי מתה כששמעה באופן פתאומי מהעקידה). בכל זאת אברהם הסיח דעתו ממחשבות זרות אלו השוברים רוחו ונפשו של אדם ולכן אף לא הספידה, והתחזק באמונה פשוטה.

מה נמלצו דברי הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעפסק זי"ע (פרי הארץ' בסוף פ' וירא) לאחר שמסביר את נסיון העקידה, שהיה נסיון לאברהם באמונה פשוטה, כי היה לו מקום להרהר אחר מידותיו של הקב"ה, מחמת שנראה כשינוי רצון אצל ה' שאתמול אמר כי ביצחק יקרא לך זרע ועתה הוא אומר

ב. וכך ביארו (עיי' חיד"א בספרו שמחת הרגל) את הפסוק (תהלים קטו ב) 'למה יאמרו הגויים איה נא אלוקיהם'. כי ביאור תיבת נא הוא מלשון עתה (כמו 'אנא ה' הושיעה נא', שפירושו כעת ומיד), והיינו שבני ישראל מאמינים בני מאמינים שכל הנעשה בעולם בחשבון הוא - אף אם לא נראית מיד הטובה שבדבר, אבל הגוי אינו נאות לכך והוא אומר איה נא - הראיני מיד את הטובה הכרוכה בהנהגת ה'.

קח נא את בנך והעלתו לעולה. אבל אברהם אבינו עמד בנסיון ולא הרחרח אחר האמונה, אעפ"י שלפי השגתו נראים דבריו יתב"ש מהופכים, אלא התחזק באמיתות האמונה הגדולה והחזקה, כי לא מחשבותיו והשגותיו שלו הם מחשבת ה' יתברך, ולא דרכיו דרכו, ואינו מבין דבריו יתברך והנהגתו בלל, וכל הרעות המתדמים מאתו ית' הם מזכות אמיתיים וכל דבריו הנראים מהופכים הבל אל

מקום אחד הולך (לתכלית הטוב) והן המה בלי שינוי ותמורה ח"ו. ומה שאין מובן הדבר בהשגת האדם, ריק הוא מכס, שאין שום השגה יכולה להשיג דבריו ית' ופירושו מילותיו האומרים לרע טוב ולטוב רע, וכ"ש שאינו מובן מחשבותיו וכ"ש רצונו הפשוט. ובאמונה זו התחזק אברהם שלא להרחרח אחריו יתברך, כי נסיון האמונה - גרוע ומר ממוות וזבחהג. וכשמתגבר עליו מה מעם טוב יש בה.

ג. ענין נפלא מצינו בדברי רש"י, דכתיב בפרשתן (כג א) 'זיהו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה', וברש"י כולן שווין לטובה. כתב החיד"א זי"ע (פני דוד, ריש פרשתן) שתיבת 'זיהו' נקראת במיזושר וגם למפרע, ולרמז, שקיבלה את כל מאורעות חייה באהבה ובשמחה אף כשחייה התנהלו למפרע - להיפך מרצונה, ותמיד האמינה בה' שהוא נמצא עמה בכל עת וזמן בכל מקום ובכל אתר והוא 'הגומל חסדים טובים לעמו ישראל', וכולן שווין לטובה בידיעתה שאף שבשעת מעשה נראה הדבר כצרה ח"ו לבסוף יתגלה שכולו לטובה ולברכה.

הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצוק"ל כותב ב'מכתב' (עבודת פנים, מכתבים מ"ג), שבשבת פרשת חיי שרה היה הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע חוזר על דברי רש"י אלו 'כולן שווין לטובה', והרעיש את העולם במאמר זה - 'ס'איז איר שטענדיג גוט געווען' (תמיד היה לה טוב על לבה).

איתא ממרן הבעש"ט זי"ע (כתר שם טוב רכ), וז"ל. 'שויתי ה' לנגדי תמיד, שויתי לשון השתוות בכל דבר שיארע לו יהיה הכל שווה אצלו, בין בענין שמשבחים אותו בני אדם או מבזים אותו, וכן בכל שאר דברים וכן בכל האכילות - בין שאוכל מעדנים בין שאוכל שאר דברים, הכל שווה בעיניו... וכן בכל אשר יארע עמו יאמר הלא זה נשלח מאתו יתב"ש ואם בעיניו הגון... אבל מצד עצמו אין חלוק וזה מדריגה גדולה מאד (עיי' 'שפת אמת' זי"ע חיי שרה תרס"א-ב, ועו"ע ויחי תרנ"א).

ואדרבה, עיקר אמונתו של אדם ניכרת בעת ההסתר והקושי, כעין מאמרו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (חוט המשולש עמו' קסט, וכן הוא במכתבו של המהרי"ץ דושינסקיא בשנת תרצ"ז) שאמר על אלו שהטילו ספק באמיתות תורת הקבלה מי שבנגלה כופר בנסתרו הרי בנסתרו הוא כופר בנגלה - וביאור דבריו, מי שבנגלה (בפירוט) כופר (בתורת ה)נסתרו, הרי וודאי שבנסתרו (בצינעא) הינו כופר ב(תורת ה)נגלה, אף לדידן

וירץ, ותמהר, ותרוץ - לא יאחר הזיווג ולא יקדם אפילו ברגע אחד

בפרשתן (כד ז' ב-), 'וירץ העבד לקראתה... ותמהר... ותרוץ עוד', היה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (ליקוטי יהודה בפרשתן עמ' רכ"ט) בשם הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע כי בעניני

השידוכין עלינו לדעת שהכל יתנהל כפי הנאמר מה' יצא הדבר, ולא רק עסקי השידוכין נקבעים ממרומים כרצונו יתברך, אלא גם הזמן בו יבוא השידוך למעשה יוגמר בכי טוב אף הוא תלוי רק ביד הקב"ה, ואין יכולת ביד אנוש למהרו אפילו ברגעא חדא או לאחרוי,

ייאמר מי שבנגלה אינו מאמין בנסתר - כשהנהגת ה' עמו בהסתר פנים, הרי בנסתר (כלומר בסתר לבבו) אין אמונתו בשלימות אף בהנהגת נגלה - כשמאיר ה' פניו אליו. ד. ואף כאשר עושה 'השתדלות' עבור שידוכי צאצאיו ידע שאינו עושה כן אלא רק מצד חובת השתדלות, אך לא יחשוב שבידו לקרב או לרחק איזה שידוך. וכן ידוע שהרה"ק מסאטמאר זי"ע נשאל פעם כמה גדר השתדלות עבור הזיווג, וענה הרה"ק, שפעם אחת בשבוע ידבר עם 'שדכן' אודות שידוך...

הנה ה'שידוך' הראשון מששת ימי בראשית היה 'ויאמר ה' א' לא טוב היות האדם לבדו... ויפל ה' א' תרדמה על האדם וישן' (לעיל ב ח-כא), יש שרמזו כי פעמים רבות מתעקש אדם לומר רצוני דייקא בשידוך פלוני, או לאידך פעמים שיאמר שידוך זה הס מלהזכיר... לכן אמר הקב"ה לאדם אני אשיג לך 'זיווגך' ההגון לך, אפיל עליך תרדמה ובזה הזמן אציג לפניך זיווגך, ו'כזה ראה וקדש', וכדאמרי אינשי 'אל תעזור ואל תפריע...'.

וכבר אמרו כי מחסדי הבורא שנתן להורים להתעסק בשידוכי בנם וביתם, והקב"ה נותן להם 'הרגשה' כאילו הם אלו שהסכימו או הורידו את השידוך - אף שבאמת כל מערכת השידוכים מתנהלת לה רק מן השמים, כי הבה נתבונן זה קרוב לעשרים שנה מגדלים האב ואם את בנם ובתם ביגיעה, עמל ויזע, משנות ילדותו הדירו שנתם בלילות, ומשגדל הוליכו אותו לבית תלמודו וכו' וכו' כידוע לכל 'צער גידול בנים' מהו... חשוב נא איך ייראה דבר, כשיגיע עת דודים וינשאו הבן או הבת לזיווג שיבוא מאליו מן השמים, מבלי שיהא ביד ההורים לחוות דעתם בענין... על כן חס הבורא על האב והאם ונותן להם 'שירגישו' כאילו יש להם גם 'חלק' בהחלטות הזיווג, אבל באמת אין זה אלא דמיון... המכיר בזה תשלוו נפשו בכל תקופת השידוכים, והיה זה שכרו.

וכן פירש הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע את הנוסח 'העומד מצד בנו החתן' כי אין האב אלא עומד מצד, ואת הכל עושה הקב"ה בכבודו ובעצמו. ולא עוד שפעמים מעמידהו הקב"ה בצד שלא יפריע ב'חכמתו' ובחששותיו, אלא ככל אשר יגזור ה' כן יקום וכן יהיה (יסוד צדיק עמו' רפג).

באר הפרשה - חיי שרה

ובהתקרב הזמן שיועד מן שמיא ל'גמר השידוך' (והוכרח להגמר באותו היום, הואיל והתפלל 'הקרה נא לפני היום', והרי כבר היה 'לעת ערב' כדכתיב בפסוק יא) מתנהל הכל במהירות ובחפזון כ'קפיצת הדרך', ריצת העבר, מהירות רבקה וכדו' - בכדי שיגמר הדבר בכי טוב בעתו ובזמנו ללא עיכוב רגע אחר. על כן, בהגיע אדם לפרק 'האיש מקדש' ועליו לשדך את בנו ובתו

שכבר באו אל פרקם, לא יתבלבל ולא יאמר 'אני אנה אני בא', איני יודע מה לעשות ולא לפנות, אין לו אלא להחזיק באביו שבשמים ובאמונתו ויחיה, כי בהגיע הרגע הנכון יעלה השידוך ויתקשר בקשר של קיימא.

ובזה ביארו דלכן 'ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני' (סוטה ב.), והיינו שבשעה שהורים עדיין לא התחילו לעשות מאומה לטובת הולד כבר הוכרזה ע"י בת קול בשמים 'בת פלוני לפלוני'. כי 'שלושה שותפים באדם, הקב"ה אביו ואמו' (קידושין ל:), ולכן קובע הקב"ה את הזיווג בטרם ייעשו אביו ואמו שותפים, ועדיין אין בידם לומר אף אנו 'שותפים' בעסק זה, רצוננו בשידוך פלוני, שידוך פלוני אינו 'מתאים' לנו, וכביכול יעשה כרצונו...
ה. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה אומר 'וען ס'קומט די ריכטיגע מינוט, געדויערט עס ווייניגער פון א מינוט' (בהגיע הרגע המיוחל נגמר הדבר בפחות מרגע).

1. מעשה בבחור מבוגר מאד שנתקשה בפרשת השידוכים, נכנס הבחור אל רבו ושאל, רבי קדוש, עד מתי... עד מתי... מקבל אנוכי גזירת שמים באהבה, אבל בתנאי שהרבי יגלה את הקץ - מתי אזכה לבוא בברית האירוסין... אמר לו הרבי הנה בפרשתן נתבארו בארוכה הניסים שאירעו במציאת זיווגו של יצחק, מיד בצאת אליעזר לדרכו פדנה ארם - 'קפצה לו הארץ', בהגיעו לשם - 'טרם כילה לדבר והנה רבקה יוצאת' (כד טו), והנה מיד התאמת לו הסימן - 'והאיש משתהה לה...', לאחר מכן מת בתואל שרצה להמית את אליעזר בסם המוות ששם במאכלו ובא מלאך והחליף קערותיהם (מדרש אגדה). לא כן היה בהגיע תור כלולות יעקב אבינו, כי לא די שלא אירעו לו ניסים, אלא בכל אשר פנה נתקל במכשולים ומהמורות, אך 'ויצא יעקב מבאר שבע' - קפץ עליו רוגזו של אליפז שרצה להרגו, וכפדיון נפש בזו את כל אשר לו, לאחר מכן העבידו לבן שבע שנים, ורק לאחר כל זה זכה לבנות את ביתו ולהקים שנים עשר שבטי י-ה עדות לישראל, והרואה יתמה 'מה נשתנה' זה מזה.

וביאור הדבר (אף שאין לנו כלל השגה באבות הקדושים ובהליכותיהם, אלא שניתן לנו רשות ללמוד את הנוגע לנו כפשוטן של דברים), כי בשלח אברהם אבינו את אליעזר עבדו לא

ידע היאך תהא דרכו, ולכן מיד נשא את כפיו - 'ה' אלוקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם' (כד יב), ולאחמ"כ 'ניצב על עין המים' ואמר להקב"ה - אני את השתדלותי עשיתי בהגיעי עד הנה, מכאן ואילך אין לי על מי להישען אלא עליך אלוקי אדוני אברהם, ועשה סימן שיראהו ה' את הנערה הראויה לכן אדוניו, לכן זכה לכל הניסים הללו, מאחר שהרגיש עצמו 'תלוי' ביד ה'. משא"כ גבי יעקב הרי בצאתו מבית אביו לא הלך 'לחפש' את זיווגו, כי ידע שהוא הולך לקחת את רחל, כפי ש'היו הכל אומרים - הגדולה לגדול והקטנה לקטן' (ב"ב קכג), ואף ממון הרבה לקח עמו, נמצא שהכל היה אצלו עם 'חשבון' וסדר שכך וכך צריך להיות - אמר לו כביכול, 'אין העולם מתנהל אלא על פי ה'', ולא לפי חשבונות הברואים, על כן הוצרך לעבור כל כך הרבה מכשולות ומהמורות בדרכו (וסוף דבר היה שנישא הן לגדולה והן לקטנה, ולא עוד אלא שלא קדמה לרחל). לשמע דיבורים הללו מיהר הבחור נשא רגליו וברח כל עוד נפשו באפו, כי הבין שאדרבה אין כל טובה עברו לדעת מתי יהיה האות הזה...

אחר ה'מלחמה' נשאר ה'גאון' רבי נפתלי נבנצל זצ"ל אוד מוצל מאש יחיד מכל בני משפחתו, והנה באחד הימים הוצע לו שידוך שהוא מצידו חפץ מאד בהצעה זו, ולא ידע בעצמו כמה 'להשתדל' כדי ששידוך זה יצא לפועל, על כן נכנס אל החזו"א והציע ספיקותיו, ענה לו החזו"א את שלך כבר עשית, יצאת ידי חובת ההשתדלות, הנח להנהגת הבורא שתיעשה מאליה ואל תוסיף לפעול למהר את השידוך, שמע הגר"נ לדברי החזו"א, ואכן, לא הגיע הדבר לכלל מעשה אלא בבוא עתו וזמנו נישא בשעטומ"צ לזיווגו המוכן לו מן השמים.

כעבור שנים רבות והנה עומד ר"נ ביום הכנס נינו הגדול לבריתו של אאע"ה, ובביהכנ"ס שבו התפלל וותיקין כיבדוהו ב'עליה' לכבוד היום הגדול והגבאי ערך לכבודו 'מי שבירך' והכל הכריזו יחדיו 'מזל טוב... מזל טוב...' לאחר התפילה ראו כי לבו של ר"נ נתון בסערה, וכמסיח לפי תומו הראה על אחד המתפללים - בן גילו שלא נפקד מעולם בזש"ק והיה עדיף אילו לא כיבדוהו בעליה, והוסיף ר"נ לספר למלווהו שאותו יהודי נישא בשעתו לאותה 'מדוברת', ורק כעבור שנים רבות נוכח לראות את נס הצלתו בזה שאותו שידוך שכל כך חשק בו לא יצא לפועל, שאם כן היה עדיין עקר עד היום הזה כאותו יהודי שמעולם לא נולד לו זש"ק. על כן, אל נא אחי תרעו, בראותכם כי מחשבתכם איננה יוצאת לפועל - בפרט בענייני שידוכים בהם פועלים רגשותיו של אדם ביותר, שמחו נא בהנהגת הבורא עמכם, קבלו בתמימות ובשמחה את הנהגתו עמכם, כי אינכם יודעים אלו ניסים וטובות פועל הקב"ה בעדכם מבלי שתדעו ותשיגו אותם (כי פעמים האדם מתוודע לניסיו אחר שבעים שנה, ופעמים שלעולם לא ידע - יאמין בזה וירווח לו).

והנה, פעמים שהאדם 'תקוע' ושקוע במכאובו, בהפסדו ובחסרונו, אין לו אלא לפקוח עיניים עוורות, להביט על הנעשה בהשקפת האמונה ויאמין שהכל לטובה וברכה, מסופר על הגה"ח ר' ניסן שטיצבערג זי"ע (מחסידי הרה"ק היסוד העבודה זי"ע), שאחת מבנותיו נישאה בשעטומ"צ עם חתן ירא שמים מרבים, והנה באמצע 'שבעת ימי המשתה' - תאניה ואניה, מצאם אסון נורא והחתן נסתלק לבית עולמו, ולא די בכך, נתברר שה'כלה' תהיה מעתה 'עגונה' עוד שמונה שנים, כי אחיו היחיד של ה'חתן' היה אך ורק טליא כבן חמש שנים, והרי 'קטן' אינו יכול לקיים מצוות 'חליצה', רק בהגיעו להיות 'בן י"ג למצוות' - תוכל לחלוץ נעלו ולהינשא לאיש אחר, בצערו כי רב נכנס ר' ניסן אל היסוד העבודה' לשמוע מהרבי 'מה זה ועל מה זה', אמר לו היסוד העבודה', התבונן נא מעט, ותראה שמן השמים גזרו שבתך לא תקים בית בישראל עד שמונה שנים מהיום, והנה, אם לא היה קורה מה שקרה, הרי עדיין לא היתה באה בברית האירוסין עד עתה, והייתם משתדלים עבורה במציאת זיווגה ההגון לה (כמו שכך צריך להיות), כעבור זמן והיא תתבגר יותר הייתם מחזרים אחר 'סגולות' - 'ברוח ובגשם', מתפללים ומעתיירים, מרעישים עולמות, ומבקשים מכל מי אשר 'ריח שדכנות' בו שיביא איזה 'הצעה', ומה היו הבריות אומרות - בתו של זה אינה נישאת, מן הסתם חסרונות יש בה, בלילות היית מתהפך מצד לצד מרוב דאגה ויגון... עד שלבסוף תמצא את זיווגה... אבל חס רחמנא עליכם, ומנע ממכם את כל התלאה הנזכרת, ומעתה תנוחו בשלום ובשלווה, עד שיבוא ה'אח החולץ' לכלל עול תורה ומצוות, תעשה 'חליצה' ומיד תנשא להראוי לה בשעטומ"צ, ותעמיד דורות ישרים מבורכים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. אדרבה, בשמחה וקבלת הנהגת ה' עמו, מתוך הודאה לה' על כל הנעשה עמו יפעל לטובה ויזרז זיווגו ההגון לו, מעשה באיש יהודי מן הדרום (של ארה"ק) בימי הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שבביתו ישבו 5 מצאצאיו מעל גיל העשרים שעדיין לא נושעו בזיווגם ההגון להם, והגדולה שבהם כבר הייתה בת עשרים ושמונה, והיה הלה שבור ורצוף כל הימים. בנוסף לכך ה'חברותא' (שעמו למד בכל יום) שלו אירס את אחד מצאצאיו, ובלית ברירה הוכרח ללוות כספים בבנק - שהלווהו (לחברותא) כנגד משכון דירתו של מיודעינו, אלא שעם הזמן פסק מלשלם את תשלומי חובו וממילא מכרו פקידי הבנק את דירתו לכל המרבה במחיר... מעתה נשברה רוחו בכפליים, על חסרון הדירה ועל עיכוב השידוכים ל"ע.

באחד הימים איקלע מיודעינו לשמחת נישואין בבית ידידו בעיה"ק ירושלים שם פגש בו קרובו ששאלו מדוע פניך רעים היום, ענה לו היהודי וביאר לו בטוב טעם ודעת את פרשת השידוכים ואת פרשת הכסף והדירה, אמר לו ה'קרוב' הנה כאן בירושלים יושב לו ה'בית ישראל' ספון בחדרו, גש אליו הזכיר עצמך לפניו

ואומרת בת פלוני לפלוני' ומבואר להדיא בדברי הגמ', כי אין מציאת הזיווג תלוי בשום סיבה בעולם, לא בחשיבות המשפחה ולא בממון ואף לא בכשרונותיו המופלגים של החתן או של הכלה, וגם לא בחריצות השדכן וכיוצא בזה, אין ביד האדם עצמו ולא ביד אחרים לא לרחק ולא לקרב השידוך, אלא הכל תלוי במאמרו וברצונו של הקב"ה שהוא 'מושיב יחידים ביתה' (תהילים סח ז), וכפי אשר נקבע עוד בטרם יצירת הולד כי בת פלוני תהא לפלוני.

ובוודאי תושע, מתחילה לא אבה היהודי (שלא היה נמנה על עדת החסידים כלל וכלל), אלא שחזקה עליו פקודת קרובו כי אם לא יועיל לא יזיק ונכנס אל הרה"ק, שם שפך לבו על שלל צרותיו, שאלו ה'בית ישראל' געדאנקט האסטו (האם כבר הודית לה' על כל החסד אשר גמלך מעולם ועד עתה), ולא נתן לו לענות לדבריו, אלא הפטיר ואמר ההודאה תהא 60% והבקשה 40%. היהודי הבין שהרבי גמר את דבריו על כן עזב את החדר, וחזר לקרובו לספר לו על השיחה התמוהה, אמר לו הקרוב, נו, הרי רבות יש לך להודות לבוראך על חייך המסורים בידו, על המזון שהוא זן ומפרנסך תמיד וכו' וכו' (כי רק שידוכי הצאצאים והדירה חסרים לך).... וישמע האיש לקול הרבי והחל להודות ולהלל לשמו הגדול, ותוך ב' חדשים נישאה הבת המבוגרת, ועד מחצית שנה נושעו כולם - 3 מהם כבר נישאו, 21 היו מאורסים, בד בבד מתה אמו של החברותא ונתגלה לצאצאיה שעשירה גדולה הייתה, וקיבל מעות הרבה עד שפדה את הדירה מידי הבנק, וליהודי הייתה אורה ושמחה.

באותה שעה חישובו ומצאו שבאמירת ההלל אומרים 6 פעמים 'הודו לה' (שהרי פסוק האחרון כופלים את הודו לה') 41 פעמים 'אנא ה'...

ז. כתיב בריש פר' ויצא (כח יב) 'והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', וביארו צדיקים עפ"י דברי המדרש (ב"ר סח ד) 'מטרונא אחת שאלה את רבי יוסי בר חלפתא, לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לששה. אמרה לו מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו, אמר לה הקב"ה יושב ומזווג זיווגים, בתו של פלוני לפלוני, אשתו של פלוני לפלוני... אמר רבי ברכיה כלשון הזה השיבה רבי יוסי, הקב"ה יושב ועושה סולמות, משפיל לזה ומרים לזה, ומוריד לזה ומעלה לזה, הדא הוא דכתיב (תהלים עה ח) כי אלוקים שופט זה ישפיל וזה ירים'. וביארו, כי אין כאן מחלוקת, ולא בא רבי ברכיה אלא להשלים את דבריו של רבי יוסי - שהקב"ה יושב ומזווג זיווגים, שפעמים הרבה יש מי שמחשיב עצמו יותר מידי ולא נאה לו להשתדך עם פלוני הנחשב כפחות ממנו, והרי שידוך זה הוא הזיווג שהוכרז למעלה 'בת פלוני לפלוני', מה עושה הקב"ה - פעמים יגביה הבורא את הנמוך ופעמים ישפיל את הגבוה, וזהו אומרם הקב"ה עושה סולמות מעלה לזה ומוריד לזה. לכן,

לעת כזאת כשהלך יעקב אבינו לתור אחר זיווגו הראהו הקב"ה בחזיון הלילה 'והנה סולם מוצב ארצה' שהשידוכים הרי הם כסולם כמו שנתבאר.

אמור מעתה, כמה פתאים אינשי, אשר בבואם לארס את צאצאיהם, יחשבו 'חשבונות רבים' האם המדובר או המדוברת יש בו די והותר 'חשיבות' עבורם, אם מפאת הממון ואם מפאת הייחוס, ולרגע שוכחים המה ש'מה' אשה לאיש', וזה השידוך אשר נגזר משמים כבר ארבעים יום קודם יצירת הוולד, כשיצתה הבת קול ואמרה 'בת פלוני לפלוני' הוא אשר יקום ויהיה. וכמה ישנם אנשים ההורסים לעצמם את חייהם במו ידיהם על ידי חשבונות הללו.

ולזה יש שהמליצו שלכן מברכים בעת התקשרות שידוכין 'שיהא הזיווג עולה יפה', היינו שלא יצטרכו להשפיל הגבוה, אלא הקב"ה יגביה את מי שפחות בחשיבותו מביניהם.

סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, על יהודי אחד פשוט מהעיר ווארשא, שהיה מרבה לפקוד את מעונו של אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ומפציר בו שיברכו ויבטיחו בעשירות וריבוי נכסים, והרבי לא ברכו, אך הלה לא הרפה עד שהרבי נעתר לבקשותיו ובירכו בעשירות.

ואכן נתקיימה ברכת הרבי ועלתה קרנו של היהודי בעשירות גדולה עד שנהפך להיות אחד מעשירי העיר ווארשא, והנה, בן יחיד היה לו ל'עשיר' אשר החל להתקרב לגיל בן י"ח לחופה, באחד הימים אירע אסון נורא, הבן נקלע לתאונה נוראה (עקסידענט) ונעשה בעל מום נורא ברגליו. מכיוון שכן הוכרח לקחת שידוך בת טובים את בתו של החייט העני והדלפון של ווארשא, אשר הסכים לתת לו את בתו, לאחר שהתחייב לשלם את כל הוצאות הנישואין ודמי נדוניה כהוגן.

בצר לו נכנס היהודי אל ה'אמרי אמת' בבכי תמרורים, על מצבו של בנו ועל השידוך שאינו הגון שנקרה לידיו בהכרח ממש. אמר לו הרבי, הנה ארבעים יום קודם יצירת הוולד הוכרז כי זהו זיווגו של בנך, על כן, לא ברכתך בעשירות כי ידעתי שכשתהיה מעשירי העיר לא תסכים לזווג את בנך היחיד אלא לבת גדולים או לבת עשירים ובעלי ממון, אך משהתעשרת סיבב הקב"ה שיהפוך בנך לבעל מום, וכך יסכים לישא את בתו של החייט, כפי שנגזר עליו מקדמת דנא. והדברים נוראים ומבהילים.

בענין אלו ה'סולמות' מצינו בספר 'חסידים' (סימן רטז), אם ראית רשע עשיר, המצליח בנכסיו, ועקב עשרו הוא משיא את בנו עם אנשים חשובים וגדולים. אל תתמה, אלא דע לך שכל סיבת ומטרת עשרו שנתן לו הקב"ה, הוא רק בכדי שיקחו אנשים גדולים וצדיקים את צאצאיו להינשא עמו, שאילמלא עושרו לא היו מתחתנים עמו עקב רשעותו. ומדוע זוכה אותו רשע הן לעשירות הן שגדולים מתחתנים בו.

זכר נשתברו קולמוסים רבים לחוק לבבות נשברים ולרומם רוחם של הממתינים לזיווגם או לזיווג של הבן והבת, ובאמת יש להם להשיב נפשם בדברי הכתוב בפרשתן (כד ג) 'וען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב', וכתב הרשב"ם, וז"ל, לא נוכל דבר אליך - 'לא הסתירה ולא הבניין תלוי ברצוננו, כי על כרחנו (יקרה הדבר בין אם אנו) רוצים או לא רוצים'.

דבר זה בא לו, או מזכות אבותיו העומדת לו. או משום שהיו מביישים אותו ומבזים אותו קודם לכן, וזכות אותו ביזיון אשר ספג היא שעמדה לו לזכות לעושר ולחתנין רבנן (נלמד מכאן. א. כי אף הרשע יזכה לכל הטובות אם ישתוק למחרפיו, ק"ו למי שאינו רשע אם אך ישתוק - מה טוב חלקו וחבלו. ב. ראה כמה מסובב הקב"ה בעולמו כדי שיגיע לכל איש זיווגו ההגון לו).

בעניין זה אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישווא זי"ע בדרך צחות לבאר מדוע מברכים בשמחת נישואין ברכת 'שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם'. כי יסוד ושורש כל הקשיים אשר יש ב'שידוכים' או בשלום בית שאחד מחשיב את עצמו יותר מחברו לאמר, הנני מיוחס יותר מהשני, על כן אנו מברכים את החתן והכלה שישמחם הקב"ה 'כשמחך יצירך בגן עדן מקדם' כמו אדם וחוה ששהו בגן עדן ולא היה להם כל הבדל ביחוס, כך גם הם ישמחו בנעימים ללא התנשאות מצד הייחוס.

בדרך אחרת ביארו בברכה זו, כי מעשים בכל יום שההורים יחשבו לעצמם, הייתי יכול להשיג שידוך נאה ומכובד יותר, חשוב יותר וכו' וכו' לזה אומרים 'שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם', וכמו שאז לא היה בידו לבחור לעצמו כי אם את חוה, ולא היה שייך אצלו לקחת שידוך אחר המתאים וכיו"ב. כיו"ב לדידן, אחר גמר השידוך ידעו שזה היחיד המתאים ביותר והראוי ביותר לרום מע"כ (אמרי אמת ליקוטים - נשואין. ועוד ספרים).

ח. סיפר הגר"א מווילנא, שבאחת ממסעות ה'גלות' שערך התאכסן בבית בעל הבית אחד אשר ארחו בכבוד גדול, והיה בעל הבית מכבד את בני ביתו באופן מופלא מאד, בהגיע זמנו של הגר"א להמשיך במסעו, ונפרד לשלום מ'בעל האכסניא' נשאל הגר"א, האם מצאה הנהגתי חן בעיני רבינו, נענה הגר"א 'כי ממש נתפלא למראה הנהגה חשובה כזו, ענה היהודי אין לרבי להתפעל כל כך, כי כל זה הוא רק משום מעשה שהיה.

וזה דבר המעשה - בימי עלומי הייתי עילוי גדול מאד ושמי הטוב הלך לפני למרחקים, ואכן מיד בהכנסי לעול תורה ומצוות בהיותי בן י"ג שנה ויום אחד נלקחתי להיות לחתן לבת אחד מעשירי עיירה פלונית, חותני התחייב על 'נדן' (נדוניא)

גדול מאד, מחמת היותי כה צעיר לימים הוקבע זמן הנישואין לכשאהיה בן כ', והוסכם עם חותני שלא יסלק כעת עתה את כל הנדן, אלא בשבע השנים הבאות ישלם עבורי ל'חברותא' שאוכל להוסיף ולהתעלות בתורה ויראה, ובזמן הנישואין יסלק את השאר. כאשר קרב ובא זמן החתונה ירד חותני מנכסיו ונעשה עני מרוד, מכיוון שכן, החליט אבי לבטל את קשרי השידוכין, על אף שאני לא נתתי את הסכמתי לכך, ביודעי את חובת 'הכרת הטוב' שיש עלי על כל השנים ששילם עבורי ל'מלמד'. לא ארכו הימים ושוב באתי בברית האירוסין ונישואין עם בת עשיר אחר. אך לדאבון לב נתגלה בי מום כלשהו כעבור זמן קצר, הלכנו לדרוש ברופאים ולאחר בדיקתם אמרו שאין רפואה למכתי, משכך, עמד העשיר שאגרש את בתו, וכך נשארתי חסר כל, כשדבוקים עלי שני כינויים – עזיבת שידוך וגרוש, ברוב יגוני פניתי לדור ב'הקדש' (בית ההקדש היה מיועד לכל חסרי בית...) שם ישבתי גם בכיתי, עד שניגש אלי יהודי אחד ושאלני לסיבת בכי המר, גיליתי בפניו את כל מסכת חיי ואת המום שמצאו בגופי, נענה היהודי ואמר לי, הנה מכיר אני נערה אשר גם לה יש מום הדומה לשלך, אולי תשתדכו ביניכם וכן הוה.

לאחר החופה משנכנסתי לחדר הייחוד סיפרה לי הכלה כי גם היא לא נולדה עם מום זה, אלא הוא נתגלה אצלה זה לאחרונה, אחר שנתארסה לפני כמה שנים עם עילוי גדול, ונתבטל השידוך מפני חוסר ממון, ומרוב צער ויגון נולד אצלה המום, מיד הבנתי שזו היא ארוסתי משכבר הימים, וכל סבלה בקבלת המום היה אך ורק בכדי שיסכימו הכל שננשא שנינו, עתה אמור נא לי רבי, האם לאחר שהיא סובלת בגיני עד עצם היום הזה אין זה מן החיוב שאכבדנה בכל לבי נפשי ומאודי. סיים הגר"א ואמר, כדאי היה לסבול את כל נדודי הדרכים, בכדי לשמוע מעשה זה המלמד לאנוש בינה, עד כמה מנהיג הקדוש ברוך הוא את עולמו בחשבון בהשגחה הפרטית על כל נברא ונברא, בכל פרטיו ועניניו, ואי אפשר לו לאדם להתחכם נגד גזירת הבורא יתברך, כמו אלו שעזבו את השידוך, ולבסוף נישאו זה לזה, אלא שהמתחכם מסוכן הוא לקבל מום כדי להעמידו על מקומו הראוי לו.

הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל שימש בכמה וכמה ישיבות כראש ישיבה, באחת מהישיבות אירע דבר, בבחור שהתחצף נוראות אל צוות הישיבה – המשגיחים וראשי הישיבה... לאור הנהגתו היו אלו דנים הרבה באסיפותיהם אודות הבחור הלז, ובכל אסיפה ואסיפה גמרו אומר לזרקו מכותלי הישיבה, אלא שחזקה עליהם טענתו של רבי חיים ברים שאינו מסכים לשילוח בחורים – ואם הבחור יתחייב 'גלות' הרי הוא גולה עמו...

עד שבאחד הפעמים הגדיל הבחור עשות, ובטרם יציאתו ל'שבת חופשה' ניגש אל המשגיח ו'הדריך' אותו סדר הנהגתו בימים הבאים כיצד... מיד בחזרם אחר

כי הקב"ה עשה זאת - שהיכולת בידו, יעלה ויבוא ויצא לפועל בזמן שגזר הבורא ובאופן שגזר הבורא, ואם בן 'דאנה מנין'. עב"ל.

ומכאן, נלמד לכל ענינינו ש'רצון אבינו שבשמים' הוא אשר יקום ויהיה, והרבה דרכים למקום להביא לגמר וכפרט הנלמד מן הכלל נלמד לענין השידוכים כי הזיווג שהוכרו מן השמים עשה ועושה והוא מסבב כל הסיבות, והרבה דרכים למקום להביא לגמר השידוך כפי אשר עלה בדעתו, ושום מכשול ומניעה לא יוכל לעכב בדבר^ט.

שבת ישבו ה'צוות' אסיפת חירום, ורובם ככולם הכריעו כי אין מחוצף כמותו בין כל 86 בחורי הישיבה, ומעתה אין מקומו כאן אפילו במחיר שיפסידו את הגאון רבי חיים עמו גם יחד... ואכן, רבי חיים נטל את צקלונו הדל ופנה לפתחה של הישיבה - שם פגש ביהודי מבני חו"ל, שניגש אליו והחל מברר אצלו על אותו הבחור, ברגע כמימריה הבין ר' חיים שאותו היהודי כבר גמר אומר לגמור את השידוך ולא בא אלא להרגיע את עצמו כשישמע כמה מעלות טובות על הבחור, על כן השיבו, מה אומר ומה אדבר, אגלה לך מצפוני לבי, זה עתה יצאתי מאסיפת צוות הישיבה, וכולם כאחד נמנו וגמרו לומר שזה הבחור 'יחיד' בדורו הוא, ובין כל 86 בחורי הישיבה אין עוד בחור כזה... (ומשראה ר' חיים שעדיין עומד האיש לעלות ולברר אצל שאר אנשי צוות הישיבה, קראו שוב, ואמר לו, רבי יהודי, חוסו על זמנכם היקר, חבל על הטירחה שבעליית המדרגות, אין כזה בחור בכל הישיבה, חטוף וקח לך בחור כמותו ל'חתן' וכן עשה, למותר לציין שלמחרת היום נגמר בשידוך וממילא גם ר"ח הוחזר לישיבה כי ממילא עומד הבחור לקראת 'סיום' עם הישיבה).

ט. יש שאמרו שלכך קוראים להתקשרות השידוכין בשם 'ווארט', שפירושו בשפת ה'אידיש' - דיבור, לרמז 'שהכל נהיה בדבורו', כל שידוך שנגמר נעשה אך ורק במאמרו יתברך. והמשכיל יבין שלא ל'דאוג' בענייני שידוכין, כי ממילא מתנהל הכל על פי מאמר ה', וכשיבוא הרגע הראוי והנכון, יסבב 'מסבב הסיבות' שיבוא הדבר אל סיומו.

הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע סיפר פעם לאחותו הצדקנית אשת חבר להגה"ק מסטייפעלע זצוק"ל, היום היה אצלי יהודי שבא לברר אודות בחור (לענין שידוכים), והנה כששאלני על 'יראת שמים', עניתיו 'ס'קען זיין בעסער' (יש לו במה לשנות דרכיו ולהתעלות יותר ממצבו העכשווי), כמו כן כששאלני על 'התמדתו ואהבת התורה שבקרבו', עניתיו 'ס'קען זיין בעסער'. כך עניתיו על כל שאלותיו וספיקותיו, ורציתי בזה לרמז לו - אין הבחור ראוי לך. על כל דבר נענה האיש ואמר, מבין אני שאין בו כל חסרון שהרי אין 'מושלמים' בעולם הזה, ומכיוון שהרבי אינו אומר אלא שיש לו

מקום להיטיב דרכיו משמע שהוא עומד על דרך טוב... וה'חסרון' היחיד שיש לו שעדיין יש לו מקום להתעלות, הרי זה ה'חתן' המתאים לי, ועוד באותו היום נגמר השידוך בכי טוב. ובכן, אמר החזו"א, הבט נא וראה, האיך שהקב"ה מנהיג את עולמו, הרי יהודי זה 'בר דעת' הוא, ואף אני אמרתי לו דברים (כמעט) מפורשים 'יש לבחור הרבה מה לשנות ולהיטיב את מעשיו', והאיך נהיה כדבר הזה, שהבין מדברי שאין כל חסרון בבחור, אלא, בהגיע העת והזמן לזווג את בת פלוני לפלוני, נהפך כל העקוב למישור, ו'תקפוץ' הארץ ואף השמים אם יצטרכו לזה, ה'חכם' יהפוך לסכל והשומע לחרש, והשידוך יגמר... 'כי מה' אשה לאיש' (מו"ק יח:).

מעשה מסופר על איש שהציעו לו 'בחור' לבתו, נהג האיש כמנהג בני ישראל ובא לשמוע את חוות דעתו של המשגיח, המשגיח שהכיר את הבחור וידע שעפ"י הלכות שמירת הלשון מותר לו לענות אמת לאמיתה, ענה (ב'לשון הקודש' כמנהג בני עדות המזרח מימות עולם) לאבי הבת 'הכל לא בסדר'... כלומר שיבין ברורות ולא יעלה על דעתו לגשת לשידוך זה. ויהי ממחרת, הוזמן המשגיח ל'אירוסין' של הבחור עם בתו של האיש שבירר אצלו אתמול, בבואו לשמחת האירוסין שאל את אבי הכלה, כיצד גמרתם את השידוך אחרי ששמעת ממני אתמול דברים מפורשים... ענה לו האב, משבאתי הביתה והצגתי בפני בני ביתי ובתי את דבריך, אמרה הבת, שמצידה אין בענין הקול כדי לעכב את השידוך, ואף אם קולו של החתן אינו ערב כל כך אין בזה כל חסרון... הא לך, כי אם הזיווג מיועד מן השמים, לא יועילו כל טצדקי למנעו, עד שמן השמים הטעו את האב לחשוב שהמשגיח אומר לו הקול לא בסדר... כיו"ב אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שבבוא העת לגמור השידוך מוליך הקב"ה את ההורים כ'בלינדע פערד' (סוסים עוורים) שלא יראו כל חסרון במדובר ובכך יתנו את הסכמתם ויצא השידוך לפועל.

כה אמר הרה"ק הסבא משפאלע זי"ע (איש הפלא עמוד שסד, הובא בתפאל"מ בפרשתו), וז"ל, לכל אדם יש מעלות ויש חסרונות וכאשר נגזר על האדם שידוך משמים אז יורד א לוקשען ברעה"ט היינו קרש רחב מן השמים ומכסה את כל החסרונות און עס בלייבט גוליע (כל כולו בשפת רוסיא) מעלות, אבל כשהשידוך שהציעו לו עכשיו אינו מה שנגזר עבורו מן השמים מ' יום קודם יצירת הולד, אזי יורד א לוקשען ברעה"ט מן השמים ומכסה את כל המעלות און ס'בלייבט גוליע חסרונות. פעם שאלו את הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, מהו זה שאומרים שהשידוך בידי שמים, והרי יש לי שונאים, והם עעומדים ומקלקלים לי את השידוכים, ענה הרה"ק, אכן, הכל מן השמים, אלא אם השידוך באשערט (הגון וראוי) ישלחו מן השמים את המחונתנים אל האוהבים, והם יאמרו עליך כל הטוב, ואם לאו יגיעו אל השונאים והם יורידו את השידוך.

על כן, כל איש משכיל יבין שלא לכעוס ולא להתרעם על פלוני שנראה לו שהוא הוא מקלקל השידוכים בביתו, ולא יסמוך על אלמוני שהוא הוא המסייע לשידוכים בביתו, אף שבוודאי על ה'שדכן' להשקיע כל כוחו לעזור ולסייע לבני ישראל במציאת זיווגם ההגון להם, אבל האדם בעצמו ידע כי אין השדכן אלא שליחו של בורא כל עולם - אליו יפנה כשקשה לו, ולו יודה כשטוב לו.

מה' יצא הדבר - השגחה פרטית ביותר בעניני שידוכים

בפרשתנו (כ"ג), 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר'. איתא בגמ'

(מ"ק יח): 'אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובילי מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש' מן התורה דכתיב 'ויאמרו מה' יצא הדבר', מן הנביאים דכתיב (שופטים יד ה) 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא', מן הכתובים דכתיב (משלי יח יד) 'בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת'. ידועה התמיהה מה חידוש יש כאן בזה שמה' אשה לאיש, והרי אנו 'מאמינים בני מאמינים' - שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, ואין דבר קטן או גדול הנעשה שלא בהשגחה פרטית וברצונו ית', ואיוו רבותא יש בעניני שידוכים זיווגים יותר מבדברים אחרים.

פעם קבל איזה 'מחותן' בפניו (ה'פני מנחם) כי זה לאחרונה לקח 'חתן' לבנו והכל 'מכרו' לו כי החתן הנו ממש 'רבי עקיבא אייגער', ועתה משנגמר השידוך נתברר לו שלא מיניה ולא מקצתיה - לא רעק"א שבדור הקודם, ולא בדור הזה, לא תלמיד חכם ולא בן תלמיד חכם, כי אם כמעט עם הארץ גמור... (תחת מה שאמרו לו כי הוא 'נודע ביהודה' נתברר שהוא 'נודע בגויים').

נענה הרה"ק ואמר, הנה בבוא העת והזמן לגמור השידוך עם 'בת פלוני לפלוני' שהוכרז ארבעים יום קודם יצירת הוולד. נוטל הקב"ה את ה'שכל' מהורי המדובר, שלא יזיקו ולא יפריעו את הדבר מלבוא לידי גמר, ורק לכן הצליחו לפתותך בקל ש'חתן דנן' הנו רעק"א בכבודו ובעצמו... אמנם כעת משנגמר השידוך החזירו לך את השכל במתנת חינם מן השמים, וכי על זה דווה לבך, האם היה עדיפא לך להשאר מבלי שכלך... ימלא פיך תהילתו על שחזר אליך שכלך בשלימותו.

י. וכבר איתא בשם צדיקים, כי כמו ש'בת פלוני לפנוי' כך גם השדכן מיועד מן שמיא לכל זיווג שדכן שלו.

יא. ביאור יקר ביאר בזה החידושי הרי"ם, כי הנה בכל שידוך שהוא יש לאנשים חשבונות שונים ומשונים, יש מחפשים דייקא ייחוס רם ומשפחה נכבדה, ויש אדם שבהגיעו לפרק האיש מקדש יביט על מראה החיצוני, ורבים יחפשו אחר בעל

אמנם הדברים יתבארו עפ"י הידוע בשם הנה"ק ה'חזון איש' זי"ע (הובא במעשה איש ה"א ריב), שאף שהקב"ה הוא מנהל עולמו מ"מ פעמים שדרכי ההשגחה מכוסים ונסתרים, שכך עלתה במחשבה לפניו להסתיר פניו עד שיש מקום למעות

כאילו ח"ו יש לאל ידו של האדם לעשות כרצונו, אמנם 'מקום הניחו לנו מן השמים' בעסקי השידוכים להראותנו בגלוי לעין כל השגחתו הפרטית, כיצד הקב"ה מנהיג עולמו, מוליך ומביא את בריותיו הנה והנה², מקרב ומרחק אנשים, מצרף

ממון ודמים, ובדרך כלל נפגשים אלו הדברים, בעל הכסף משתדך עם העל הכסף, יחסן עם יחסן וכו', ובטוח כל אחד בעצמו ששלש אלה בהם התברך מן השמים הם אלו שגרמו לזיווג שייגמר בכי טוב, וזאת באו חז"ל להוציא מליבם של טועים ולהודיעם שמה' אשה לאיש ואין כל סיבה ועילה נוספת לשידוך, וג' מיני אנשים אלו מצאנו בתורה בנביאים ובכתובים. בתורה מצאנו בזיווגו של יצחק אבינו שהלך אליעזר לארם נהריים למצוא שידוך הגון ממשפחה הוגנת ומיוחסת ממשפחת בית אבותיו ושם אמרה תורה, 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר' - שלא יצא השידוך לידי גמר בשום תירוץ ואמתלא שהיא, רק מפני שכך ציווה ה' את הברכה. בנביאים - אצל שמשון הגיבור שהלך אחר עיניו וחיפש אשה לפי המראה - כתוב 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא', והגורם לשידוך היה אך ורק משום שכך רצה המזווג זיווגים, וכן החושב ששידוכו יצא לפועל משום ממונו הרב ישים אל לבו את הפסוק 'בית והון נחלת אבות ומה' אשה לאיש'. כי המגיד מראשית אחרית - הוא יתן שם ושארית.

יב. מעשה בבחור מבוגר - 'זקן מופלג' מתושבי ארה"ב שהפליג ללמוד באחת הישיבות הקדושות שבארץ הקודש. פעם אחת בשונו מחו"ל לארה"ק נמלך בדעתו לעבור דרך לאנדאן הבירה ושם יפקוד ביום שישי את ציונו של הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע ויעתיר בדבר ישועה ורחמים שכבר יבוא עתו וזמנו לבנות את ביתו בישראל (כנודע אשר הבטיח הרה"ק שמי שיעלה על קברו ביום ו' ויקבל עליו קבלה טובה בוודאי תבוא ישועתו - אך בתנאי חמור שעליו לקיים קבלתו בכל תוקף), וכך עשה, השתטח על הציון הקדוש ובאותה שעה קיבל על עצמו להוסיף 'תוספת שבת' עוד חצי שעה על זמן הדלקת הנרות.

משם מיהר לדרכו לארה"ק, ואכן, עוד באותו יום שישי כבר נחו רגליו על אדמת קודש בהגיעו בשלום למחוז חפצו, מיד סידר את חפציו ומטלטליו אשר הביא עמו שהרי מהיום עליו להקדים לקבל שבת... בהגיע הזמן שקיבל על עצמו להוסיף על השבת נטל את ה'בעקישעו' שלו מתוך החבילה והנה כולה נצבעה בצבע לבן ממשחת שיניים ששכנה לצידה בין החפצים, עד שבזיון נורא היא גורמת ללובש

אותה, אבל, הרי אצלו כבר 'שבת...' ובגבורה התגבר בגבורה לשמור על קבלתו ולא ניקה את הבגד כלל, מכיוון שלא היה יכול להלך בו על כן 'לבש שחורים' שנהפכו ללבנים והלך למקום שאין מכירים אותו... בבית הכנסת שב'מושב' זקנים הסמוך. וכמעשהו בלילה כך גם בצפרא דשבתא וכן במנחה, בצאת השבת שאלו אחד הזקנים השוכנים שם לפשר הבגד המלוכלך שעליו וסיפר לו כל אשר קרהו... תשובתו ותמימותו מצאה חן בעיני הזקן שהלך מיד לפעול בעדו, וביום השלישי הבעל"ט בא הבחור הלז בקשרי שידוכין ונעשה נכדו של אותו זקן.

מעשה שהיה, בשני בשבת בעשרים ושתים לחודש מנחם אב בשנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבעה לבריאת העולם (כ"ב אב תשע"ז) פגע נהג 'משאית' (truck) בגשר המיועד ל'הולכי רגל' שמעל כביש גהה (Geha Road) - הסמוך לעי"ת בני ברק והפילו, והנה אחרון ההולכים על הגשר באותה שעה היה בחור מבוגר כבן שלושים שנה שלדאבון לב עדיין לא מצא עד אותה שעה את זיווגו, הלה הרגיש כי הגשר מתנועע ונדמה בעיניו כי מתרחשת תחת רגליו 'רעידת אדמה' על כן נשא את רגליו והחל נס ונמלט מן הגשר והמשיך במרוצתו לאורך הכביש כשהוא מתרחק מרחק אדיר מהגשר - ללא כל סיבה. באותה שעה עבר יהודי נכבד והנה הוא רואה בחור רץ בכוחותיו האחרונים... עצר אותו ושאלו לפשר מרוצתו ומנוסתו, סיפר לו הבחור כשהוא נושם בקושי גדול את אשר ראו עיניו... היהודי הרגיע את סערת רוחו כשהוא נותן לו 'מים קרים על נפש עייפה'... לאותו יהודי הייתה אחות בוגרת שכבר מלאו לה עשרים ושמונה שנים ועדיין לא באה בקשרי אירוסין - והבחור מצא חן בעיניו, ומשם הייתה הדרך קצרה לגמר השידוך עם הבחור הנמלט.

ביום רביעי כ"ו חשוון תשע"ח נערכה שמחת הנישואין ברוב פאר והדר, ויהי בחזרם הביתה הייתה דרכם דרך אותו 'כביש גהה' ובבואם למקום הגשר מצאו שהכביש סגור הואיל ובאותו הלילה החלו ההכנות לתיקון הגשר, החתן שאצה לו דרכו ביקש מהשוטר שיפתח לו את הדרך ב'אישור מיוחד' אך הלה לא הסכים, גם לאחר הפצרות לא הסכים עד שהחתן הבטיח לו שבפיו דבר מעניין עד מאד הקשור לנעשה עתה עם הגשר, כי כל ה'שידוך' נעשה בזכות קריסת הגשר הלז - ועתה עם בנייתו של הגשר נבנה גם ביתו, מיד נפתחו לו השערים...

מעשה שהיה בבחור תלמיד מן השורה באחת הישיבות הקדושות בארה"ק, שהוריו נסעו לחוץ לארץ, ולכן בהתקרב השב"ק החליט יחד עם אחד מידידיו לעשות את השבת בצוותא חדא בעיה"ק צפת ת"ו, ולשם כך יצאו לדרכם בעש"ק אל עבר עיר הקודש צפת מבעוד יום, אך מחמת עיכובים שונים נתארכה להם הדרך ודקות ספורות קודם השבת עדיין היו רחוקים מצפת - וקרובים לעיר טבריה, בלית ברירה

עצרו מנסיעתם, כי גם הם הבינו שאין זה 'פיקוח נפש' הדוחה שבת להרחיק נדוד עד צפת, בתוך כדי הילוכם רגלי לתוככי טבריה החלו להצטער על שכך עלתה להם, והחלו כדרכו של עולם – במצבים כאלו, להאשים את פלוני ואת אלמוני, מדוע שיחררו אותם מהשיבה, ומדוע נסעו ההורים לחו"ל וכו' וכו'.

בהגיעם לטבריה דפקו על הדלת הראשונה שהיה נראה להם כי דרי הבית הינם שומרי תורה ומצוות, ואכן, בעה"ב שהיה מן היראים והחרדים לדבר ה' פתח בפניהם את שערי ביתו לרווחה, ומיד הזמינם בסבר פנים יפות להיות אורחיו למשך כל השבת, בליל שבת בדרך הילוכם עמו לתפילת השבת, סיפר להם המארח בפליאה, כי באמת אילו היו נקלעים לביתו בשבוע אחר לא היה בידו לארחם אפילו אם רצונו הטוב בכך. כי נתברך בבית מלא בצאצאים, ודוחק רב שורר בביתו – באין מקום מיותר ללון. אלא שמסבב כל הסיבות הכין עבורם את דרכם זה מכבר. והיינו, כי לפני כב' שבועות, יצאו הוא וביתו, למסע אל קברי הצדיקים באירופה, ומתחילה היה זמן חזרתם לפני שבוע ימים, אלא שמחמת עיכובים שונים ומשונים נתארכה דרכם, ונדחה מועד חזרתם בעוד שבעת ימים, כשמעם כי כן, הבינו שחזרתם לביתם תהיה בערש"ק לעת חצות היום, ומאחר שידעו שלא יהיה סיפק בידם להכין כראוי את צרכי השבת לכל בני המשפחה בליעה"ר, על כן קבעו עם ידידים אשר צאצאיהם היו סמוכים על שולחנם בשבועות הנסיעה, שימשיכו להחזיק אותם עד אחר שב"ק. אמנם, כשמוע אנשי החסד אשר בטבריה על ביאתם בעש"ק (ולא ידעו כי רק האב והאם ישבתו בביתם בשב"ק) מיהרו והכינו עבורם את כל צרכי השבת בהרחבה גדולה, בשר ודגים וכל מטעמים, ומכאן השפע הרב שהוצע עבורכם הן במאכל ומשתה הן בלינה... נמצא שבשעה שאתם עמדתם ב'פרשת דרכים' על אם הדרך, כשהינכם מלאים טענות ותרעומת על כל העולם... כבר עמדו התבשילים מוכנים ומזומנים עבורכם בעיה"ק טבריה... ולא היה לכם להלין על רוע גורלכם כלל וכלל. מכאן ילמד כל בר דעת השכל ובינה – בכל מצב אשר ימצא את עצמו, ונראה לו כי רע ומר גורלו, ידע כי אביו אוהבו שבשמים, דואג עבורו, ומכין לו כל מחסורו ברוח ובגשם, ומה לו כי ילין על ה'...

אך בזאת עדיין לא תם ונשלם דבר המעשה, בשבוע שלאחמ"כ בא אחד משני הבחורים בקשרי שידוכין אצל אותו המארח מטבריה, כי בשהותם שם במשך כל השבת, מצא חינו בעיני בעה"ב אשר שלח לברר אחריו, העמיד שדכן, ונגמר הענין בכי טוב. או אז ראו הבחורים שאדרבה, לא זו בלבד, שלא היה להם מקום לתרעומת, אלא אדרבה, כל זה היה בכדי להביאם לתכלית הנרצה, לפתח של שמחה ובנין בית בישראל, וממנו נלמד על הכלל כולו, שאל לו לאדם לבכות ולקונן במר נפשו כאשר יארעו לו מקרים הנראים כאינם טובים, ונראה לו כאילו הוא תוהה וטועה בדרכו

כדוגמת בחורים אלו שהגיעו לטבריה ולא ידעו שאדרבה זאת היתה דרכם הנכונה להביאם לטובתם, כי המכין מצעדי גבר מדריכו לאדם שיגיע אל המועיל לו ביותר. מעשה שהיה בשנת תשע"ד בערב חג השבועות. בבחור ממשפחה ידועה בניו יארק שהגיע זה מכבר לפרק האיש מקדש אך עדיין לא זכה לקיימו בפועל, באחד הימים דיברו בו נכבדות ממשפחה הדרה במאנטריאל שבקאנאדא, על כן נסע הבחור יחד עם ההורים למאנטריאל - נסיעה שארכה כשש שעות לערך, ברכבו של אברך מאנ"ש הדר בווייליאמסבורג, אך לדאבון לבם לא יצא מאומה מכל שידוך זה, וחזרו לביתם בפחי נפש. במשך כל דרך חזרתם התאונו ההורים על מר גורלם ועל שכך אירע להם... לאיך היה בנם הבחור מחזקם בדברי עידוד באמונה ובטחון כי הכל משמים ממעל, ובעזהשי"ת נמצא בהרבה יותר טוב... ואף כל נסיעתנו לשם היתה בכדי שיצא מזה טובה עבורנו, שהרי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

כעבור ימים אחדים בא אותו בחור בברית האירוסין בשעה טובה ומוצלחת, ונלקח לחתן אצל אותו אברך אשר הסיעם ברכבו למאנטריאל בדרך הליכתם ובחזירתם, ומעשה שהיה כך היה, אברך זה ששמע את שיחת ההורים עם בנם בחזרם לביתם, וכראותו את חוזק נפשו באמונה עזה ותמימה - שלא נשבר לבו בקרבו, ולא זו בלבד אלא שתקיף באמונתו ב'טופח על מנת להטפוח', שחיזק את ההורים בעוז ותעצומות, מיד בהגיעו לביתו שלח 'שדכן' שידבר בו נכבדות עבור בתו, ואכן תוך כמה ימים נגמר הדבר בכי טוב. ללמדך (כי דייקא מתוך הקושי נצמחה ישועתו) כמה סיבב הקב"ה להביא שידוך לידי גמר - שישא הבחור חן וחסד לפני הדרייווער...

מעשה בבחור בן טובים ויר"ש שלמד באחת מהישיבות המפורסמות בארץ ישראל, אך משום מה לא הצליח למצוא את זיווגו, וכה עברו הימים מיום ליום ומחודש לחודש כשלבו נשבר בקרבו מחמת מצבו הקשה.

לקראת שבת אחת החליטו בני הישיבה לשבות בשב"ק במירון סמוך ונראה לציון המצויינת של רשב"י, אותו בחור הצטרף ונסע עמהם, אך במשך כל השבת הסתגר בחדרו כשהוא שקוע בצער ולא עלה לציון אפילו פעם אחת, רק במוצאי שבת נתעורר בו רצון לפקוד את הציון בטרם יחזור לישיבה, ואכן, בהגיעו אצל הציון פתח באמירת תהלים בהשתפכות הנפש ובדביקות עצומה, עד שלאחר כמה שעות גמר את כל הספר מרישא ועד גמירא. כאשר סיים תפילתו הביט לאחוריו ולא מצא את חבריו שכבר חזרו בצוותא לישיבה, והבין שעתה עליו לחזור לישיבה בכוחות עצמו, אך כיון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו הלך לביתו של אחד מתושבי מירון, סיפר לו מעשה שהיה וביקש ממנו שילוהו סכום מעות להוצאות הדרך, ואמר לו, דהגם שהוא אינו מכירו אך בידו להתקשר לראש הישיבה שלו המכירו, והוא בודאי ימליץ להלוות לו סכום זה, ובהזדמנות ישלח לו את סכום ההלוואה,

מקרים שונים וכל זה עבור שידוך אחד כי מה' אשה לאיש בלא הסתר פנים שיגמר בכי טוב, והכל יודוך והכל ישבחוך כלל^ג.

בעה"ב שוחח עמו על דא ועל הא למשך זמן מה ולאחמ"כ הלווה לו כפי בקשתו ונפטרו לשלום.

היהודי שהתפעל מאד מאצילותו של הבחור מיהר להתקשר לראש ישיבתו וסיפר לו שכך וכך היה מעשה, ובריר אצלו 'מה טיבו' של הבחור כי בת יש לו שהגיעה לפרקה, על כן ברצונו לברר אצלו מה טיבו, למותר לציין, שראש הישיבה הרבה והפליג בשבחו של הבחור בתורה ובמידות טובות, ואכן מיד שלח הלה שדכן שידבר עם אבי הבחור להציע את השידוך, וכעבור יומיים שברו צלחת בשמחת התנאים בשעה טובה ומוצלחת בבית אבי הכלה בעיה"ק מירון, ונתברר למפרע, שתפילתו במוצאי יום מנוחה הרקיעה שחקים, ועל ידה זכה לישועה הגדולה, ולא עוד, אלא אף בעיני בשר ראה דבגלל שהאריך בתפילתו באותה שעה זכה לראות בישועתו, שהרי איחורו גרם לו לפגוש את חותנו לעתיד, ועי"ז באו בברית האירוסין ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל.

ג. מעשה בעשיר שחשקה נפשו בבחור תלמיד חכם מופלג עבור בתו, והלך אל הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בבקשה שיראהו מיהו הבחור המופלג ביותר בישיבתו הרמה כי ברצונו לקחתו כחתן לבתו, השיב לו החת"ס, בסוף הזמן הנני מעביר את כל הבחורים בכור הבחינה, אז אדע בבירור בטיב כל אחד ואחד, שוב נא עתה לביתך, ולאחר שיגיע עת המבחן אשלח אליך את הבחור המיועד. בסוף הזמן בחר החת"ס את הבחור המהולל ברוב התשבחות, נתן בידו כתב צרור וחתום – בו כתב אל הגביר 'מוכ"ז הוא הנבחר להיות חתנך לוקח בתך', וביקש ממנו שבדרכו הביתה יאריך דרכו למקום מגורי הגביר ויתן לו את האיגרת. הבחור שלא ידע איגרת זו מה טיבה וגם קצרה נפשו בדרך, לכן פנה אל אחד מחבריו אשר דר בסמיכות למגורי הגביר, וביקש ממנו שימסור מכתב זה אל הגביר, והלה הסכים לזה, בבואו אל עירו סר תחילה לבית הגביר ומסר לו את האיגרת, פתח הגביר וראה שהבחור העומד לפניו הוא המיועד לו, ומיד שלח לדבר בו נכבדות ונגמר השידוך בכי טוב. והתברר בחוש דרכי ההשגחה העליונה לסבב כל הסיבות עד שיצא לאור רצונו ית'. מסופר על הגאון רבי שמואל שטרשון זצ"ל (בעל הגהות הרש"ש על הש"ס) שהיה מנהל קופת גמ"ח, באחד הימים בעת שישב בבית המדרש ועסק בתורה ניגש אליו אחד הלווים ברצונו להשיב הלוואתו, נענה לו הרש"ש שאין בידו עתה שטר חובו אלא בביתו, אך הלווה השיב שסומך הוא על מע"כ שיאבד את השטר מן העולם ונתן לו את שטרות הכסף כסכום ההלוואה. הכניס הרש"ש את השטרות לתוך

זבזה יובן את המובא בספר 'מעתיקי' שידוכים אין מקום להשתדלות בלל, שאין השמועה' שהגרי"ז מבריסק זצ"ל צורך להתרוצץ משרכן פלוני למשנהו ביאר, שבכל שאר עסקי העולם מחויב האדם לעשות השתדלות הטבעית, הן בענייני הפרנסה ש'בועת אפך תאכל לחם', והן לגבי בריאות הגוף שצריך לילך לרופא וכל כיוצא בזה, אכן לגבי

שידוכים אין מקום להשתדלות בלל, שאין צורך להתרוצץ משרכן פלוני למשנהו ולחזור אחר אברתו, אלא מה' אשה לאיש ואין לו לאדם אלא לישא עיניו למרום בתפילה ובתחנונים מלפני הקב"ה שהוא 'השרכן האמיתי' המזווג זיווגים ואין עוד מלבדו".

הגמרא בה למד והמשיך ללמוד ברוב עומק ועיון עד ששכח מכל אשר נעשה, וכשסיים לימודו החזיר את הגמרא עם הכסף למקומה בארון הספרים וכמובן שלא קרע את שטר החוב. כעבור זמן מה בדק הרש"ש את חשבונות הגמ"ח ועבר על שטרי החוב, וראה את אותו השטר המעיד על חובו של הלווה וכבר עבר זמן הפירעון, ופנה אליו בבקשה להשיב את ההלוואה כפי התחייבותו, טען הלווה פרעתי אולם הרש"ש שפרח מזכרונו מה שהיה עמד על שלו שעדיין החוב בעינו קיים וכפי שמוכיח השטר, שהרי אם אכן פרע מדוע לא נטל הלווה את השטר, ואמר לו הרש"ש שאין בידו למחול 'לפנים משורת הדין' כי אין המעות שלו אלא הם כספי ציבור ותבעו לדין תורה.

פשיטא ואין צריך לומר שכל בני העיר האמינו לרש"ש והוציאו לעז על הלווה כי גנב הוא, ויגדל הבזיון עד לב השמים עד שנאלץ בנו שעמד סמוך לפרק 'האיש מקדש' לברוח מהעיר כי לא היה מסוגל לשאת ולסבול את כל החרפות והגידופים. לאחר זמן הוצרך הרש"ש לעיין באותה גמרא ומצא בה את שטרות הכסף, ומיד נזכר בכל המאורע כיצד פרע הלווה את חובו ואכן הוא הצדיק דמעיקרא בטענתו 'פרעתי', ונבהל מאוד על שגרם לו צער גדול ונורא. תיכף ומיד הלך אליו לפייסו ולבקש מחילתו, אך הלווה טען כנגדו שאין בידו לתקן את המעוות שהלא יצא עליו שם רע שהוא גנב ואף בנו הוצרך לגלות ממקומו, ולא עוד, אלא שכל בני העיר יאמרו שהרב מפייסני רק לגודל טוב לבו ולא יאמינו שבאמת נמצאו המעות. אמר לו הרש"ש שלח להביא את בנך ואקחהו לחתן לבתי, ובכך יודע בבירור כי אכן אתה צדקת ואני טעיתי, ומנפלאות תמים דעים לגרום לרש"ש לשכוח מהפירעון, ולגלגל כל המעשה - כדי שישתדך רב העיר עם סנדלר העיר כי זה השידוך שהיה מיועד לו מן שמיא.

יד. והמשיך הרב מבריסק לומר, שמא תאמרו אם כן למה אף אני פונה לשדכנים ועושה השתדלות לצורך שידוכי בניי, באמת אין בזה צורך ותועלת אלא כדי להרגיע את ה'נערווען'...

בית פלוני, בת פלוני - הזמן והנדוניא אף הם נקבעים מלעילא

לא זו בלבד אלא אפילו כל פרטי השידוך והנדוניא אשר פוסקים לחתן הכל נקצב מלעילא בהשגחה מדוקדקת. ובכך פירש הר"ן (הובא בעין יוסף' על 'עין יעקב' מו"ק יח:) הא דאיתא בגמ' (שם) בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, שרה פלוני לפלוני. ומבאר הר"ן מה ענין זה לזה, מדוע מכריזים אודות השרה יחד עם ההכרזה על בת פלוני לפלוני, אלא שבאותם ימים היה נהוג ליתן שרה כנדוניא בנישואי הבת, והנה יושב לו ה'מחותן' ודואג 'כסף מנלן' מנין אקח לתשלומי הוצאות הנישואין והנדוניא המרובות, לזה אמרו חז"ל, מה לך דואג^{טו},

טו. כבר אמר פעם 'מחותן' חשוב בגמר ה'שבע ברכות' של בנו החמשה עשר אחר שכולם נישאו אחד אחד בעיתו ובזמנו והקימו בתים נאמנים לה' לשם ולתפארת, ויען ויאמר את כל בני העמדותי תחת החופה ובכל זה לא עזרני הבורא במאומה... כל צאצאי האב הדרשן נשתוממו שמא אירע לאב איזה חולי בראשו - להוציא מפיו דיבורים כגון דא... שחק האב והסביר להם וכי הקב"ה עזר לי... הרי הוא עשה את הכל... אל תאמרו חז"ל שאני עשיתי והוא סייע ועזר לי, אלא את הכל בכל עשה הבורא בכבודו ובעצמו.

ביסוד זה ביארו מה שאמר אברהם אבינו לאליעזר (בפרשתו כד ז), 'ה' אלוקי השמים... הוא ישלח מלאכו לפניך' כי אליעזר חשש שמא לא יצליח בשליחותו, אמר לו אברהם, הסר דאגה מלבך, כי יבוא מלאך מן השמים והוא יהלך לפניך לעשות הכל, ואתה תבוא אל המוכן, כלומר לא שאתה תעשה והקב"ה יעזור לך... אלא את הכל יעשה הבורא... רק בבואו לפני לבן ובתואל שלא היו 'היימישע' (מן היראים לדבר ה') להם אמר אליעזר שאברהם אמר לו (שם מ) 'ה' ישלח מלאכו אתך', כלומר שאתה תעשה והקב"ה יעזור.

מעשה שהיה בשני יידיים בחורי חמד שלמדו באחת הישיבות הקדושות בארץ הקודש, שם האחד יעקב, ושם השני משה אהרן. בחורים אלו בגרו ועדיין לא בנו את ביתם. באחד הימים החליטו לצאת בצוותא לקנות את אומנות 'הנהלת חשבונות' (באוקיפער) - בכדי שיהיה להם אומנות בידיהם להביא טרף לביתם בבוא היום. אכן עשו השניים חיל בלימודם זה ולמדו את כל המקצוע על בוריו.

אחר זמן בנו שניהם בתים נאמנים בישראל. והנה יעקב נתקבל מיד לעבוד כמנהל חשבונות במפעל גדול (שכבר היו לו שלושה מנהלי חשבונות והוצרכו לרביעי), תיכף מצא יעקב חינו בעיני המנהל ושאר העובדים דשם. לאידך, רעהו משה אהרן לא מצא מקום לעבוד בו, והייתה פרנסת ביתו בדוחק. כל אותו הזמן ניסה מיוחדעו יעקב

טרם לידת בנך החתן או בתך הכלה, באותה שעה שנזר במרומים על זיווגם

למצוא עבורו איזה מקום עבודה למען תבוא הרווחה לביתו. ביום מן הימים ראה יעקב כי במקום עבודתו מחפשים מנהל חשבונות חמישי - מיד פנה למנהל הגדול שיאות לקחת את ידידו משה אהרן והמליץ עליו שהוא מומחה גדול בניהול החשבונות. ואכן מכיוון שהמנהל רחש הערכה ליעקב, שמע לדבריו, והכניס את משה אהרן לעבוד במפעל, ומצב הפרנסה בביתו של משה אהרן הוטב להפליא.

כעבור תקופה הוצרך המנהל הראשי לעקור מקום מגוריו לעיר אחרת, והיה עליו לבחור מבין שאר מנהלי החשבונות - מי יזכה למלא מקומו מהיום והלאה, כי משכורתו של 'מנהל ראשי' הייתה פי כמה וכמה משאר העובדים. והנה, יעקב דידן שכאמור היה אהוב על המנהל הראשי היה בטוח בעצמו שהוא הראוי, והוא יזכה לקבל את התפקיד החשוב עם מתן שכרו הנאה, ומידי כמה דקות הביט בטלפון שלו האם המנהל כבר התקשר אליו בכדי 'לגמור' את הענין, אך טלפון זה בושש מלבוא.

למחרת היום קרא לו ידידו משכבר הימים - משה אהרן, ואמר לו, אחי ורעי, הבה נשתה לחיים לכבוד תפקידי החדש - למלא מקום המנהל הראשי... באותו רגע נוצרה מחיצה בתוככי לבו של יעקב בייחס לחברו משה אהרן - לבד ממחיצת הכותל שהפרידה בין מקום המנהל הראשי (החדש) לשאר העובדים. והיה יעקב מהלך מלא טענות כרימון הרי אני הכנסתי את משה אהרן הנה, והיאך הסכים לקחת תפקיד כזה לעצמו ולא אמר למנהל כי דין קדימה יש לי לפניו. אמנם מאחר שיעקב הלז ירא שמים הוא, על כן היה מתחזק באמונה - שהכל בידי שמים, אך תמיד היה שב להתעצב אל לבו, ובפרט כשמשה אהרן היה משמיע לאזניו מידי פעם שממשכורתו הגדולה הוא חוסך סכום ניכר בכל חודש לקראת נישואי צאצאיו בבוא היום, ושוב התחזק יעקב באמונה תמימה, אך עדיין געש ורעש לבו מכל המתרחש. כעבור עשר שנים, פנה 'שדכן' מפורסם אל יעקב ואמר לו, ברצוני להציע שידוך טוב עבור בנך כליל המעלות, זה עתה דיברתי עם משה אהרן ולו יש בת כלילת המעלות, והוא מוכן להעניק לבחור כבנך דירה שלימה בבני ברק, ואכן השידוך נסגר לטובה...

או אז נענה יעקב ואמר, הנה זה לי כעשר שנים שהנני מקנא במשה אהרן המרוויח סכום נאה שיוכל להעניק לבתו דירה שלימה, והייתי מתחזק באמונה, ואילו קב"ה אומר - מה יש לך לקנא בחברך, ומה הינך 'מתחזק' באמונה. הרי כל שכרו הרב שבו הינך מקנא, ניתן לו רק בכדי שבבוא העת ישתמש בו לצרכיך, ומה לך כי תלון על שהוא מתייגע במקומך...

- ארבעים יום קודם יצירתו של הולד - כבר הבריו גם על הנדוניא שיקבלו¹⁰.

טז. וכאן המקום לעורר, שאף אם אינו עומד המחותן בדיבורו ואינו נותן 'כמנהג בעלי בתים חשובים' כפי אשר הבטיח מסיבות שונות ומשונות, שלא יתקוטט עמו, וכדאי היא הוותרנות להשפיע כהנה וכהנה במידה טובה ומרובה, ומעולם לא הפסיד אדם מחמת שוויתר...

מעשה באברך צעיר שנכנס אל הגאון בעל ה'חזון איש' זצ"ל, וסיפר לו שחותנו התחייב לתת לו נדוניא נכבדה, אך לאחרונה נעשה מצבו דחוק ואינו משופע כ"כ בנכסים לפיכך הוא מתמהמה מלתת לו מה שהבטיח, והנה זה עתה נודמן לו לעשות פעולת השתדלות כדי להכריח בעקיפין את חותנו לשלם מה שנטל על עצמו, ונפשו בשאלתו אם ראוי לו לעשות כן, נענה החזו"א והשיב לו, שיעיין ברמ"א (אבה"ע ב א) שכתב 'ומי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם, לא יעגן כלתו משום זה, ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה... אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליח', והוסיף ואמר 'הבטחה זו של הרמ"א גדולה ובטוחה יותר מפעולת ההשתדלות שלך'... כלומר שאף אם יצליח להוציא הממון מחותנו מי יודע מה יעלה בגורלו... אבל ב'ברכת הרמ"א' אין כל ספק שיצליח ביותר.

לעומת זאת צא ולמד מתן שכרו של הוותרן משלו ממה שהביא בספר 'משנת יוסף' (ברכות ז:): להגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א מעשה ששמע ממגידי אמת, שבעיר קראקא התגורר עשיר אחד שבכל אשר שלח ידיו הצליח למעלה מדרך הטבע, והיה הדבר לפלא בפי כל איך זכה יהודי זה להצלחה גדולה כל כך, וביותר גדלה התמיהה הרבתית כאשר זכה להשתדך עם המרא דאתרא הגאון רבי שמעון סופר בנו של מרן ה'חתם סופר' זי"ע. באמצע סעודת החתונה התיישב אחד מרבני העיר לצידו של העשיר המחותן, וביקש ממנו שיגלה לו סודו, איך זכה להצלחה שאינה מצויה כזו, פתח האיש וסיפר מעשה שהיה בצעירותו כאשר בא בברית האירוסין, בימים ההם הבטיח לו חותנו נדוניא מכובדת, ואכן, חותנו עמד בהבטחתו וקיים ככל אשר התחייב והוציא מפיו, ויהי בשבת הראשונה אחרי החתונה הגיע עם זוגתו לאכול סעודת שבת אצל חותנו, והבחין שעל השולחן עומדים פמוטות של חרס, ואף השולחן עצמו רעוע ואינו עומד יציב, וכן ראה שהמיטות ישנות ואינן ראויות לשמן, ומשתממה בפני זוגתו על כך, סיפרה לו, שהוריו נתנו להם את כל רכושם כדי לקיים את מה שהבטיחו, ובלית ברירה משתמשים המה בכלים ישנים ורעועים, ויהי כשמעו כי כן, אמר לה תיכף שהיו לא תהיה כן בשום אופן, ובמוצאי שבת יחזיר להוריה את כל הנדון עד החפץ האחרון, וכן עשה תיכף בצאת השבת.

למבעי רחמי - קירוב הזיווג ע"י התפילה והוא על ידי בקשת רחמים מ'השרכן' זאת עשו וחיו, הרבו בתפילה ובתחנונים לפני אבינו שבשמים, וכמו שכתב הרשב"ם (פסחים ק"ח. ד"ה כקריעת) לבאר הטעם שדימו חז"ל לקריעת ים סוף - 'זנפקא מיניה למבעי רחמי', כלומר שבאו חז"ל הק' ללמדנו 'סדר מציאת הזיווג' פרשת במדבר תשנ"ה סעודה ג) שהנה מבואר

ביום ראשון לוח מאחד מידידיו סכום כסף של עשרים אלף רובל, ממחציתו קנה הריטים ושאר כלי הבית ומהמחצית שנשארה לו יצא לשוק כדי לשלוח ידיו במסחר, ויהי בכניסתו לשוק ניגש אליו סוחר גדול והציע לו לקנות עסק בעשרת אלפים רובל, ולאחר בדיקה וחקירה החליט לקנותו, ואכן עסק זה הצליח עד מאד ובתוך זמן קצר התעשר עושר רב. ומסיים המחבר וכותב 'ואני בספר זה אינני מספר מעשיות, אבל מעובדא זו ישמע חכם ויוסיף לקח, וישמור לא רק על פמוטות חפצי חמיו, כי אם גם על לבו, טוב עין הוא יבורך'.

ואכן מכאן צריך ללמוד שעדיף טפי לוותר, ואע"פ שמצד הדין התחייב החותן לתת נדוניא ביד רחבה וברוח נדיבה, והיה עליו לקיים מה שהבטיח, אולם אילו היה החתן עומד על שלו ומחזיק אצלו את החפצים שקיבל היה נשאר במצבו זה עד זיבולא בתרייתא, וק"ו שלא היה זוכה להיות מחותן של גדול הדור הגר"ש סופר, אמור מעתה שרק על ידי הוויתור הרוויח בכפל כפלים עד בלי די, כי המעביר על מידותיו מרוויח בשני עולמות, לא מיבעיא בעולם הבא אלא אף בעולם הזה אוכל מפירותיהן.

יז. הרה"ח רבי נתנאל ראדזינער זצ"ל נכנס פעם אל ה'חזון איש' זי"ע, ואמר לו, רבי, קושיא אחת יש לי, והיא קשה כקריעת ים סוף, ברמזו על 'קשה' זיווגו של אדם כקריעת ים סוף (סוטה ב), אמר לו החזון"א, הרי סוף דבר היה שהקב"ה קרע את הים, אף אתה, תנוח דעתך, כי סוף דבר שתתישב קושיתך...

סיפר אחד מזקני האדמורי"ם שבדורינו, שבבחרותו חיכה זמן רב על זיווגו, פעם אחת בהיותו כבן כ"ח שנה הרגיש ש'באו מים עד נפש', ונכנס אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע וגולל בפניו את פרשת הזיווג כי קשתה עליו ההמתנה, אמר לו ה'חזון איש', וכי לכמה אתה נצרך, ענהו הבחור, אחד, אמר לו ה'חזון איש' נו, אחד, עדיין יש בעולם עבורך אחד, ומה לך להתייאש.

יח. איתא במדרש (בר"י סח ב), 'בשעה שהלך יעקב חרנה במצוות אביו לישא לו אשה, ובא אליפז בן עשו הרשע ולקח את כל אשר לו, אז אמר יעקב 'שיר

למעלות אשא עיני אל ההורים מאין יבוא עזרי'. מכאן למדו סגולה בדוקה למצוא הזיווג בנקל, לומר קודם עקירת רגליו בתפילת העמידה פרק 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים' (הובא ביבני יששכר' בפרשת ויצא, ומקורו בספר 'עשרה מאמרות' לרמ"ע מפאנו). ואולי י"ל, שסגולת פרק זה עפ"י המבואר בספרים שכשאדם מכיר שבכוחות עצמו 'חסר ישע' הוא - מאין יבוא עזרו, ורק 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ' אז קרובה ישועתו לבוא. ולכן מצאנו ג"כ שמזמור זה מסוגל לא רק לזיווג אלא לעוד כמה ישועות גדולות.

מענין לענין, סיפר לי הגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס שליט"א גאב"ד ירושלים שבימי קדם (לאחר נישואיו) בעת ישיבתו בעיר מאנשעסטער יצ"ו למד שם בחור יתום, וחשקה נפשו של הגרי"ט לסייעו במציאת זיווגו, משנפל בדעתו איזה רעיון לשידוך, החליט לדבר קודם עם צד הכלה (אחר שהבחור יתום היה ולא רצה לצערו אם יענו מצד הכלה בלאו) ולאחר בירורים ענו ב'הן'. משם פנה הגרי"ט והציע את השידוך לבחור עצמו, אך הבחור ענהו שלדאבון לב יש לו איזו חסרון (בעיה רפואית...) והוא מבין כי מצדו עליו להודיע על כך, ולא ידע הגרי"ט האם אכן לעשות כדברי הבחור ולהודיע לצד הכלה על כך או לא - כי לא היה ברור לו עד כמה גדול החיסרון והאם סכנה יש בו וכו'... בלית ברירה פנה הגרי"ט לרופא לברר כדת מה לעשות אך לא יצא מבית הרופא עם תשובה ברורה... גם ביציאתו מבית הרב דשם - המרא דאתרא לאחר שגם בפניו שטח את שאלתו עם הצדדים לכאן ולכאן לא הייתה בידו תשובה ברורה. מכיוון שכן שלח מכתב לרבו הגר"א דסלר זצ"ל שכבר דר אז בארה"ק 'ילמדנו רבינו' מה דינו של מעשה זה, אך גם הרב דסלר לא ענהו ולא הורה לו מפורשות מה לעשות... לבינתיים עברו כמה ירחים והשידוך לא קם ולא זע... שוב שלח הגרי"ט מכתב לרבו בבקשה שישאל את הגה"ק מרן החזו"א זי"ע כגון זה כיצד יש לנהוג בו, לאחר זמן נתקבל בשמחה טעלעגרא"ם (מברק) לידי הגרי"ט ובו נכתב בקצרה מוטב שלא להגידי, והמכתב יבוא (כידוע שכל תיבה בטעלעגרא"ם עלתה ממון רב ע"כ לא כתבו בה אלא כפי ההכרח), וכן היה - אחר כמה שבועות הגיע ה'מכתב', ובו כתוב נכסתי אל החזו"א ושאלתיו מה לעשות, ויען לי מוטב שלא להגידי לצד הכלה, אבל לא ללמוד מכאן למקרים אחרים... ומסיים בה הרב דסלר, לא אוכל לבאר לך בכתב זה מה כוונת הדברים שלא ללמוד למקרים אחרים - מה נשתנה מקרה זה משאר מקרים, כשאהיה בעירך מאנשעסטער אבאר לך פנים בפנים... סיפר הגרי"ט הנה בכ"ד טבת (תשי"ד) נסתלק לו רבי הרב דסלר, לפניו נסתלק החזו"א (ט"ו חשוון תשי"ד), על כן את הנימוקים לא אדע עד היום... אבל זאת אוכל לומר לך שבשעה שניגשתי אל הבחור המדובר וגיליתי לו את ה'פסק' שקבלתי נענה הבחור ואמר - ב"ה נתרפאתי לגמרי וכבר אין בי כל חסרון... כלומר, כי החזו"א בטוח היה בכחה

בגמרא (מו"ק יח:) 'מותר לארס אשה בחולו של מועד, שמא יקדמנו אחר', והלא הדברים קל וחומר, ומה אם יש ביד אדם להקדים וליטול את של רעהו ברחמים, כ"ש שיש ביד האדם למהר ברחמים למצוא מהרה את זיווגו שלו שהכריזו עבורו קודם יצירת הולד'.

זכה ביאר ה'אמרי נועם' (בראשית ד"ה על בן) בלישנא דקרא (ב בד) 'על כן

יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו, שהנה מדרכו של עולם - בגשתם להחליט 'החלטות' בענינים חשובים וביותר בפרשת השידוכים הרי הם 'מלאים ספקות כרימון' גם יש להם 'רצונות' ודמיונות מהארץ ועד לשמים, יש האומרים ל'שדכן', אה, כזאת וכזאת הנך מציע לנו... אין רצוננו אלא להשתדך עם משפחה 'מפוארת ונכבדה' כמונו... או ברצוננו בגביר ובעל יוחסין וכדומה,

של תפילה וריפא את הבחור מחליו בתפילתו, ומטעם זה ציווה שלא לגלות מאומה על דבר החולי כי ידע בוודאי שבקרוב ממש יתרפא הבחור מכל חולאיו וחסרונותיו. ט. פעם ישב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בסעודה שלישית בעידן רעוא דרעוין, ופתח וסיפר על יהודי בימים מקדם, שנכנס ביום השבת אחר חצות היום אל בית המדרש, והחל באמירת תהלים בדמעות שליש ובהשתפכות הנפש. באותה שעה שהה בביהמ"ד אחד מהמתפללים שנתלהב לבו מהמחזה שראו עיניו, איך שהלה שופך דמעות כמים, והחל גם הוא לומר תהלים בהשתפכות הנפש ובדמעות.

במוצש"ק ניגש אליו השני ושאלו, לבכיה מה זו עושה. כי לפי רוב הבכי והדמע נראה כי בצרה ויגון הינך נמצא, אבקשך שתגלה לי מצפוני לבך, אולי יהיה בידי לעזורך, פתח היהודי את סגור לבו ואמר - בת לי בביתי היושבת וממתנת עד בוש לזיווגה - אך ורק מאחר שאין הפרוטה מצויה בכיסי, ואין בידי להתחייב על נדוניתה, והנה במשך ימות השבוע הנני טרוד על המחיה ועל הכלכלה, ואיני רואה אותה לנגד עיני, אך בהגיע יום השבת קודש, ופוגש אני בבתי נופל לבי בקרבי על הצרה הגדולה. לכן מיד אחר סעודת השבת נוהג אנכי לבוא בשערי ביהמ"ד - לשפוך לב כמים אל האלוקים, שיחיש לנו ישועה בקרוב. נענה השני ואמר, אף אני יש לי בביתי בן עלם חמודות וירא שמים. ואף אני איני מצליח להביאו לברית השידוכין, היות והפרוטה כלתה מכיסי, על כן הייתי מייעץ שנשתדך בינינו. ואכן השידוך יצא מן הכוח אל הפועל ומאותו הזיווג נולדו ארבעה אחים גדולי עולם, ושניים ידועים מהם הלא המה הגה"ק בעל ה'קצות החושן' זצוק"ל והגה"ק 'בעל קונטרס הספיקות' זצוק"ל. ולימד מכאן החפץ חיים, כי תפילת היהודי כשאינו סומך רק על ה', פועלת גדולות ונצורות - כגדולי עולם הללו שיצאו משידוך זה.

לו אליעזר 'שנודמנה רבקה (רק) בתפילתו'
- על כן המתין לו הבורא על התפילה.

ה' ניסי - כל שידוך ושידוך הוא נס בפני עצמו
הנה"ק מקאו'גלוב זי"ע (ארץ צבי ח"ב,
הרושים, דרוש ה) מביא את דברי
הרה"ק ה'חידושי הרים' זי"ע בפרשתו,
שלכן עשה הקב"ה נסים לאליעזר עבד
אברהם בדרכו לשידוכו יצחק אבינו
שקפצה לו הארץ (ב"ר נפ"א) וכיו"ב. לרמז
לדורות עולם שכל שידוך ושידוך שבא
לידי גמר והתקשרות הוא בדרך נס ופלא
מידי שמים.

ומבאר הנה"ק מקאו'גלוב זי"ע מדוע
כל זיווג בפני עצמו לא ייגמר
אלא בנס, כי כל 'בית נאמן' הנבנה בבני
ישראל הוא דבר נשגב ורם מאד, כפי
שנוכל ללמוד מדברי התלמוד (יבמות סב):
'השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה בלא
ברכה בלא טובה...'. ומאחר שהדברים
מגיעים גבוה מעל גבוה, מנסים כוחות
הטומאה והחיצונים לחבל בקשר
השידוכים ולבטל את הנישואים במניעות
שונות שלא יוכלו להשיג המטרה. לכן,
בכל שידוך הבא לאור עולם, צריכים נס
מיוחד מן השמים שכוחות הטומאה לא
ירעו ולא ישחיתו ושהכל יבוא על מקומו
בשלום.

ומזכיר, שלכן עושים שמר 'תנאים', כי
ברגע שהנישואין על 'תנאי' אין
החיצונים מתגברים כל כך לחבל ולהזיק

לאידך, יש המלאים ספקות - האם כדאי
להם 'להסכים' להצעה פלונית אם לאו,
וזה מרומז בדברי הכתוב אביו - אלו
הרצונות [כמו 'ולא אבה סיחון' (דברים ב
ל) שפירושו לא רצה], ואת אמו - מלשון
'אם', כלומר ספקות כדת מה לעשות,
ולשניהם אמרו יעזב איש את אביו ואת
אמו, אלא ודבק באשתו - ר"ת 'א' שפתי
תפתח ופי' (תהלים נא יז), ר"ל יעזוב נא
ואל תשקע ותטבע בים הרצונות
והספקות... הדבק בעמוד התפילה ביתר
שאת וביתר עוז, ותבוא על סיפוקך בהגיע
הזיווג הנכון מן השמים לידי גמר.

באמת אמרו, שגם השידוך המיועד לו
לא יבוא לידי גמר רק ע"י
התפילה, כמרומז בפרשתן (כד סו) 'ויספר
העבד ליצחק את כל הדברים, ופירש'י
'גלה לו ניסים שנעשו לו, שקפצה לו
הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפילתו'.
וביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ע"ת
עמ' צה בד"ה ועל הך) דלכאורה צ"ב מדוע
לא קפצה לו הארץ בחזירתו לבית
אברהם, אלא, מאחר שלא רצה הבורא
לגלות את רבקה ליצחק עד שיתפלל
על זיווגו, על כן נתאחרו בדרך ולא קפצה
לו הארץ - כדי שיתפלל, והנה, אך היה
'ויצא יצחק לשוח בשדה', מיד בגמר
תפילתו - כאשר נשא עיניו אחר תפילתו
'וירא והנה גמלים באים', כל זה נכלל
בסיפור ש'סיפר לו העבד' - קפצה לו
הארץ, ואל תקשה, א"כ, ק"ו שהייתה
צריכה לקפוץ לו בחזירתו, כי בזה הודיע

(בר"ר ס ב) 'רבי חגי בשם ר' יצחק אמר, הכל צריכין לחסד, אפילו אברהם שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו נצרך לחסד, שנאמר ועשה חסד עם אדוני אברהם'. ולכאורה צריך ביאור היאך יאמר בן עבד נאמן על רבו - אליעזר על אברהם. וכי הוא לא סבר שרבו כדאי בדין, ומדוע ביקש ועשה חסד... ומבאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפתי צדיק ואתתן ז) כי אברהם אבינו ע"ה היה 'רבי טוב', והכנים היטב בלב תלמידיו שאין לאדם כלום אצל בוראו יתב"ש רק ב'חסד', עכ"ל.

הגומל חסדים טובים - מעלת הגומל חסד והוא ה'מעלה' לשידוכים

דע, כי זה כל האדם להיות שוקד על טובתם של אחרים, וכמו שביאר

את השידוך, כי נראה להם שעדיין אין הדבר גמור אלא הוא תלוי ועומד בקיום התנאים. אך האמת ש'תנאי' זה שאנו עושים הריהו כדבר גמור וברור. כי אנו נחשבים כשליחי הקב"ה לקיים מצוותיו, והרי מצוה על האב להשיא את בנו. על כן חשוב דבר התנאים כאילו ומפי ה' יצא הדבר. ואצל המקום ב"ה יש תוקף אף בדבר שנעשה על תנאי, כדאיתא (ברכות ז) שכל דבר שיצא מפי הגבורה אפילו על תנאי, שוב אינו חוזר. ע"כ הדבר מתקיים והכל שריר וקיים.

חסד עם אדוני - הכל נצרכים לחסדי המקום ולתפילה

בפרשתן (כר יב), ויאמר ה' אלוקי אדוני אברהם תקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם. ובמדרש

כ. כה אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (נמסר בידי הרב מפוניבז' זצ"ל ע"י הגרא"מ שך זצ"ל) לבאר מה מעלתן של 'שיחתן של עבדי אבות' עד שהיא גדולה מתורתן של בנים, כי בנוהג שבעולם כשיש למישהו בן בחור כליל המעלות 'פאר הדור' - מתמיד עצום ות"ח מופלג בעל מידות ועובד ה' הוא דואג פחות, ואינו מרגיש כ"כ צורך להתפלל על זיווגו של בן זה - כי מי לא יאבה ליזכות בחתן פאר כזה, ומה גם אם יש לאותו אב עשירות מופלגת - בוודאי לא יתפלל, כי מי לא ירדוף אחרי שידוך כזה... וכאן מצינו כי אליעזר עבד נאמן לאברהם אבינו יצא לחפש זיווג ל'בן אדוני' יצחק שהיה בחור מושלם בכל מידה נכונה, עד שנקרא עולה תמימה לה' - ללא כל חסרון, אף הוא עצמו מובטח בנדוניה עשירה שיכל טוב אדוניו' בשטר כתוב וחתום ליצחק, ואעפ"כ לא פסק פומיה מתפילה לה' 'ועשה חסד עם אדוני' משל היה המדובר בבחור ה'נעבעך' (המסכן) הגדול שבדור, אף בבית בתואל עמד והתחנן 'אם ישכם עושים חסד ואמת' ללמדך חובת התפילה על הזיווג כי רבה היא, שעל האדם לדעת שמבלעדי עזרתו יתברך הוא אכן החלש והנעבעך שבדור, ולאידך, עם התפילה הרי הוא כעשיר העיר אביו של הת"ח שבדור...

ה'כלי יקר' (פסוק יד) בדברי חז"ל (תענית כד.) 'כל כלה שענייה יפות כל גופה אין צריך בדיקה' - ענייה יפות היינו כלפי אחרים שיש לה עין טובה והיא גומלת חסדים, ושוב אין צריך בדיקה אחריה כי 'היא בלי ספק שלימה בכל המידות'. לעומת זאת אם אינו גומל חסדים אין שום טעם וסיבה לקיומו בעולם, וכמו שמצינו באנשי סדום ועמורה שנאבדו מן העולם כי 'יד עני ואביון לא החזיקה'. וביאר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע שהרי איתא במדרש (בר"ר ח ה) 'שבשעה שבא הקב"ה לברוא את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת פְּתִים פְּתִים וחבורות חבורות... חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הדא הוא דכתיב (הניאל

ח יב) ותשלך אמת ארצה, נמצא שכל בריאת האדם אף שכולו שקרים וקטטה הוא רק מפני שהוא גומל חסדים ועושה צדקות, אך בלא זאת כולם מסכימים פה אחד ש'מה אנוש כי תזכרנו'.
 ב'סידורו של שבת' (שורש ראשון ענף ד עלה יא) כתב, שהרבה ניסים נעשו לרבקה אמנו ולא נזכרו בתורה אלא ברמיוא בעלמא, כמו שאמרו חז"ל (בר"ר ס ה) 'וירץ העבד לקראתה' (כד יז) - שראה שעלו המים לקראתה, עוד דרשו (שם מז) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו' (כד סז), שכשנכנסה לאוהל שרה חזרו כל הניסים הגלויים שהיו שם בימי שרה - נר דלוק מערב שבת לערב שבת, ברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל, וכל זה לא נזכר אלא ברמיות תיבה אחת בלבד. ואילו מידותיה התרומיות של אותה צדקנית^כ שהשקתה את אליעזר

היה אומר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, כי מרגלא בפומיה דחזו"א בכל עת שהזכירו לפניו צרה או גזירה חדשה - נו, הקב"ה רוצה שיתפללו על זה (מעשה איש ח"א קנב).

עוד כתב החזו"א (קובץ אגרות ח"א סי' ב') התפלה היא מטה עוז ביד כל אדם וככל שישים האדם מבטחו בו ית' כן יעלה וכן יצליח. ובח"ב סימן ב' כתב ומה נפלא הדבר כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם ית' כאשר הוא משיח לרעהו והמקום ב"ה מכנהו ילד שעשועים.

עוד כתב (ח"א סי' כ"ג) עבודה נאצלה בתפלה לצייר 'כמו חי' איך שהקב"ה שומע את שיח שפתותינו ומאזין הגיון הלב.

כא. הנה שמעתי מחכם גדול אחד שליט"א, שדבר נפלא מצינו גבי אליעזר, כי מתחילה נקרא בפרשה זו עבד, 'ויקח העבד - וירץ העבד' (כד י; יז), ואילו לאחר

שאמרה לו רבקה 'שתה אדוני' (פסוק יח) כתיב כמה פעמים והאיש, 'האיש משתאה - ויקוד האיש' (כא כו), דאליעזר היה עבד ולא היה רגיל שידברו אליו בלשון כבוד, לכן כאשר אמרה לו רבקה 'שתה אדוני' ושמע לראשונה כדברים האלה הוטב לו מאד ונשתנה מן הקצה לקצה ונעשה איש, ללמדנו מה יש ביד מילה טובה אחת של ילדה קטנה להועיל [ועיי' ברבינו בחיי] למה מקודם נקרא עבד ושוב איש ושוב בסוף עבד, וכתב דמסוף תפילתו עד גמר השידוך הלך אתו מלאך, לכן נקרא איש על שם המלאך, ומקודם ואח"כ נקרא עבד].

לאידך, הרבה הרבה יש להזהר מפגיעת הזולת, ויזהר לפייס את רעהו אפילו כשכועס עליך שלא בצדק, רגיל גאב"ד מאקאווא שליט"א לספר, שאביו הגה"ק ה'עטרת משה' זי"ע נתיישב על כס הרבנות במאקאווא אחרי פטירת זקנו הג"ר משה פארהאנד זצ"ל (אבי חמותו) בי"ז סיון תש"ד ימים ספורים לפני שנכנסו הרשעים (הגרמנים) ימ"ש למאקאווא. והנה, מתחילה קרא לבנו בכורו (ה"ה גאב"ד מאקאווא שליט"א) בשם 'שמעון' ע"ש רבו המהרש"ג, וכן נתן שמות לכמה בנים, כעבור כמה שנים נולדו לו בניו התאומים, הרגיש בתקופה שלאחרי הברית ש'ראש הקהל' מלא עליו טענות כרימון, באשר פסק מלכבדו אף שהוא מרא דאתרא, גם חדל מדבר עמו מטוב ועד רע... משהחל ל'פשפש במעשיו' - אולי לא כיבדו בברית כראוי לו, לאידך גיסא, הרי ממילא אין נהוג לכבד את ראש הקהל... כך התרוצצו בקרבו מחשבות לכאן ולכאן, עד שכמעט החליט לעזוב אותו לנפשו, ואם יש לראש הקהל איזו בעיה עמי שיבא ויגיד לי איזו רעה גמלתיו, שוב התבונן, והחליט, לא ולא, עלי לרדוף את השלום, ולא לתת למחלוקת להמשיך, כי תוצאותיו מי ישורנו, ניגש אל ראש הקהל ושאלו, האם עשיתי לך משהו רע, ענהו בוודאי כן, כמה בנים כבר נולדו לך בלי עיה"ר, מדוע אינך קורא לאחד מהם בשם 'משה' על שם הרב ז"ל הזכור לטובה בכל קהילתנו, אמר לו ה'עטרת משה', וכי ידעת מה שמי, השיבו ראש הקהל, ר' נטע'לה (כך כינוהו בני הקהילה בתור אברך, ואח"כ התמנה להיות 'רב' ולא קראוהו בשמו), ענהו הרי שם המלא שלי הוא משה נתן נטע ואיך אתן אני שם 'משה' לבני, ומיד הרגיע מתלונותיו. והיה אומר דאלמלא הייתי מתנהג כבמחשבותי שאין הרב אחראי על ה'שטותים ותלונות' של ראש הקהל היה יכול מזה לגדול מחלוקת וצדדים וצדי צדדים למיניהם וכו' וכו' עד שיבעיר כל הקהילה במדורת אש, ולבסוף נגשתי אני לברר וסה"כ היה טעות בידיעותיו וחסכתיו ע"י מעשיי הרבה עגמ"נ וסכסוכים. ורבות יש להיזהר לדבר בנחת ורוגע ולא בקפדנות כתיב (כד לג-לד) 'ויאמר לא אוכל עד אשר דברתי דברי ויאמר דבר, ויאמר עבד אברהם אנכי', ודקדק הרה"ק ר' משה מקאזניץ זי"ע בספרו 'דעת משה' (ד"ה א"י עבד אברהם אנכי אופן ח') דבתחילה אמר 'דברתי דברי' ודיבור לשון קשה הוא, וסיים באמירה רכה - 'ויאמר עבד אברהם

והאנשים אשר אתו ואף את הגמלים טובים²², יותר מכמה וכמה מופתים של נזכרו באריכות יתירה (וכדברי המדרש (ס ח) 'שניים ושלושה דפים הוא אומרה ושונה').

ומבאר כי שבת גדול הוא לאדם שהוא בעל מידות הטובות וגומל חסדים (המישי) דמצינו שיצחק ציוה את בענין זה כתב ב'דרשות הר"ן' (דרוש

אנכי'. וביאר שהרי הניחו לו סם המוות במאכלו (ילקו"ש רט), ואליעזר הרגיש בזה (עיי' קדושת לוי) לכן אמר 'דברתי דברי' שיש לי להוכיח אתכם בדיבור קשה – וכי כך נוהגים עם אורח הבא לביתכם, להמיתו בסם המוות, אבל, התיישב בעצמו, הרי עבד אברהם אנכי, ואדוני הולך בדרך ה' ומקיים כל התור המרומז ב'אנכי ה' אלוקיך', והתכלית הוא להיות דבוק בו ית' וללכת בדרכיו, ועל הקב"ה אמרו במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, ועלי להתנהג בעניויות, בניחותא ובדברי רכות, והתחיל לדבר מדברים אחרים, ואמר 'זה' ברך את אדוני מאד ויגדל' ולא הוכיחם בדיבורים קשים ('אמרות טהורות' – ראחמסטריווקא עמוד קס"א).

כב. והדרך הישרה שעל ידה ירבה בעשיית צדקה וחסד היא על ידי שיתחזק באמונה שכל ממונו וכל אשר לו הם מאשר גזר עליו הבורא ית"ש, אבל כל זמן שנדמה לו שכוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה ח"ו הרי שקוע ומעוטף הוא באהבת כספו וזהבו, וקשה לו לתת משלו לאחרים, ורק כשמשריש בעצמו שהכסף אינו שלו כלל, ואין לזה שום שייכות אליו ולמעשיו אז יהא נקל בעיניו לתת לאחרים. ובדרך זה פירש הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע מה דאיתא בפרשתן (כד לא) 'למה תעמוד בחוץ ואנכי פינתי הבית ומקום לגמלים' ופירש רש"י 'פניתי הבית – מעבודת אלילים', שרק לאחר שמסלק ומפנה מעצמו מחשבות כפירה וע"ז שהכסף הוא שלו ומכח מעשיו אז יש מקום לגמלים – לגמילות חסדים לאחרים.

פעם נשלחו מטעם הממשלה (מלכות רוסיה הרשעה) שני ערלים אל הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע לברר אצלו על שניים מאנשי שלומו, שנחשדו כ'מרגלים', הרגד"מ סירב ולא ענה להם, בידעו שבדבוריו יזיק להם, רשעים ארורים אלו, שכל אשר ישר בעיניהם יעשו, עיניהם בעינויים קשים ומרים, הושיבוהו על כסא מיוחד 'לענות בו בני אדם' על ידי זרם העלעקטר"י (חשמ"ל) שבו, וכל באיה לא ישובו, – במיתת הגוף או בטירוף הדעת, אך הרגד"מ לא נע ולא זע, ונשאר בשלימות גופו וצלילות דעתו, או אז העמידוהו הרשעים למשפטם, ונפסק עליו גזר דין מוות, אחר שתדלנויות למיניהם הסכימו הרשעים 'להמתיק' את רוע הגזירה, לשלחו לסיביר למשך שמונה שנים, וכל זאת עבור 'שמירת פיו' שלא להזיק לשני היהודים.

יעקב (כח א) 'לא תקח אשה מבנות כנען... וישלח יצחק את יעקב וילך פרנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי, ולבאורה צ"ב, וכי איזו עדיפות יש לקחת את בתו של לבן שהוא מעובדי ע"ז על שאר גויי הארצות מורע כנען. אלא ביאורו, כי 'דעות' שאינם טובות לא יעברו בירושה מאב לבן - וה'בחירה' נתונה בידי כל

איש ואיש לעזוב את גילולי ע"ז ולהאמין בה'. משא"כ מידות טובות עוברים בירושה דוגמת שאר טבעים שעוברים מאב לבן, ולכן העדיף את משפחתו אף אם הם עובדי ע"ז ל"ע, כי רצה שירבק ב'טובים' שיש בהם מידות ותכונות טובות²² (עיי' שם-משמאל' חיי שרה תרעו ד"ה דהנה קודם)²².

משהגיעה עתו לצאת מאפילה לאורה, אותו היום 'יום השבת' היה, ויבואו לשחררו משערי גיהנום - סיביר, כחלק מה'שחרור' היו מביאים את האסיר בפני השופט, שהיה מצווה עליו לחתום בפניו על שטר השחרור, כן היה גם בפעם הזאת, אך הרגד"מ לא אבה בשום אופן לחתום בעצם יום השבת, אמר לו השופט, אם כן, לעת עתה אתה נשאר כאן - ופירושו של דבר שאין קובעים לו זמן אחר להוציאו משם, ומי יודע... לצידו של הרגד"מ ישב עוד יהודי שרצו לשלחו מסיביר בהאי יומא, וגם הוא נצטווה מפי השופט לחתום על שטר שחרור, אך בראות היהודי האיך שהרבי נמנע מלחתום, נענה ואמר, אף אנכי לא אחתום, כשמוע הרגד"מ את דברי היהודי ביקש מהשופט לחתום עבור השני, ולפליאת השופט 'מה נפקא מינה' שלעצמו לא אבה לחתום בשום אופן, אף שידע שישלם על כך ביוקר - להשאר שם עוד רבות בשנים, ואילו לרעהו קפץ מיד לחתום, ענהו הרגד"מ, 'פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה' על כן מותר לי ואף מצווה רבה היא לחתום עבורו, אך לעצמי אין זה בגדר פיקוח נפש, משראה השופט את מסירות נפשו עבור יהודי אחר, עמד והסכים לשחרר את שניהם אף בלא חתימת ידם.

פעם אמר הרגד"מ, 'אבי הק' היה מוכן למסור את חייו עבור כל יהודי, אני איני במדרגה גבוהה זו, אך זאת אעיד, כי מוכן אני לוותר על 'אצבעותי' למען כל אחד מישראל. אנו שאף ממדרגה זו רחוקים אנו, לכל הפחות נמסור לכל חד וחד את פנינו - להאיר לו פנים, בכל זמן ועידן, אף כשקשה עלינו הדבר.

כג. ראה 'טיב לבו' של אברהם עד היכן הוא בא, דכתיב בפרשתן (כד א-ב) 'ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, ולא הלך בעצמו לתור אחר 'שידוך לבנו' (עיי' ב'אברבנאל' ו'כלי יקר', שהוא מכיוון שכבר היה זקן וכוחותיו התמעטו, וכ"כ בהעמק דבר), ומוסיף טעם נפלא בהעמק דבר, וז"ל, וה' ברך את אברהם בכל, עוד טעם על שלא הלך בעצמו משום שהיו עסקיו עם כל אדם, זה בא ושואל בעיניי אמונה, וזה להתפלל עליו, וכדאי תאב"ב (טז): שמרגלית היתה

והנה, נתבאר בספרים שלא נבחרה רבקה בגלל המופתים שנעשו לה ושעלו המים לקראתה אלא בגלל מידותיה הטובות¹⁷, וכמו שדייק זאת הרה"ק המהר"ד מבעלזא זי"ע מדברי תרגום יהונתן על מה שנאמר (כד טו) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אשתו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו', וידוע מה שכתב רש"י בשם המדרש (ב"ר טו ט) ש'נעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו, אכן 'יהונתן' פירש מה שנאמר 'ויאהבה' - 'ורחמה בגין דחמא עובדהא דתקנן בעובדי אמה', שאהבה מחמת שראה מעשיה מתוקנים כמעשה אשתו, ולא בגלל כל הנסים הללו, כי אין העיקר באותות ובמופתים כנר דולק וכו' אלא רק בגלל מידותיה הטובות¹⁸.

תלויה בצוארו של אברהם אבינו וכו', והכוונה היא - תפילתו וברכתו, וכיוצא בזה היו הרבה ענינים מוטלים עליו, ומשום זה לא היה יכול לצאת ממקומו, עכ"ל. ולכן שלח שליח לתור אחר זיווג לבניו יחידו הנולד לו אחר מאה שנים - והכל, כדי שלא לעצור את ה'קבלת קהל' שהוא מסייע בזה לאחרים.

כד. יש שהוסיפו רמז לכך, שבכל פרשת דור הפלגה נזכר שם 'הוי"ה' המורה על מידת הרחמים אף שכפרו בעיקר, ואילו בענין המבול נזכר שם 'אלוקים' שהוא מידת הדין, כי דור המבול חטאו בהשחתת המידות ומלאה הארץ חמס מפניהם, וזו קשה בפני המקום יותר מחטא הכפירה בו ית'.

כה. כי ה'מופתים' מעשי ה' המה, ואילו שבירת המידות - יגיעתו של אדם הוא (בשם הרה"ק מקאזמיר זי"ע).

וכך אמר הגאון מטשעבין צוק"ל כשנשאל על מה יש להשים דגש בעת ה'בירורים' על הבחור, נענה ואמר כי ג' דברים נצרכים לו לבחור, ואלו הם. א. מידות טובות. ב. מידות טובות. ג. מידות טובות... והמשכיל יבין.

יותר מכך אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כי מכאן נלמד, שיכול להיות אדם בעל מופת ועדיין יהיה רחוק רחוק ממידות מתקונות...

וכעין אותה 'שיח חסידים' שפעם נפגשו שני יהודים, וכל אחד מהם היה מהלל ומשבח את רבו, זה אומר, הנה רבי הוא אדם גדול וקדוש, ועליו נאמר צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ורבו מופתיו עד שכלל היוצא מפיו יעשה המקום. נענה השני ואמר, אכן לא אדע אם אוכל לומר כן על רבי, אבל זאת אומר לך בוודאות, כי מה שהקב"ה גוזר רבי מקיים בהידור רב ודקדוק גדול.

כו. לאידך גיסא ישים לבו לדברי המהר"ל (גור אריה) והחתם סופר (תו"מ ד"ה נזם) בדברי רש"י שאליעזר נתן לרבקה 'נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על

לו שתה אדוני ולא הזכירה עוד דבר בעניין הגמלים, וממילא שתה אליעזר כאוות נפשו, ואז הודיעה לו שתשאב עוד מים עבור הגמלים.

וזל"ק, ומעם שלא אמרה תכף ומיד גם לגמליך וגו' לתוספת זותרנות נתבוננה הצדקת, שאם היתה מקדמת לומר גם לגמליך וגו' קודם שישתה הוא יש מקום לו למחר להקל מורחה כיון שעוד לה טרחת הגמלים, מה שאין כן קודם שתודיעהו יחשוב כי הוא זה כל הטרחה וישתה כחפצו לאט לאט, ואחר ששתה תיכף אמרה גם לגמליך, עכ"ל.

וכך כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (שו"ת חו"מ סי' כ) 'וכשם שקשה עונשן של מידות מעונשן של עריות (עיין ב"ב פה:) כך גדול שברן של מידות טובות משברן של אריות בתורה'.

פרשה זו יפה נדרשת ללמד על מעלת גמילות חסדים, וכפי שמצינו ברבקה אמנו עד כמה השתדלה להיטיב לאחרים, מתוך שימת לב לצרכיהם להקל עליהם בלי גבול, ומעשה אבות ואמהות הקדושים סימן לבנים. וכך פירש האור החיים הקדוש במה שנאמר (כד יח"ט) 'ותאמר שתה אדוני.. ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם בלו לשתות', שלא אמרה לו שתה אדוני וגם לגמליך אשקה, אלא בתחילה אמרה לאליעזר שישתה, ורק לאחר ששתה כל צרכו הוסיפה לומר לו שתשאב גם לגמליו, ומעם הדבר הוא כי חששה רבקה שאם תאמר לו מיד שתשקה גם את הגמלים אזי היה יודע אליעזר שצריכה לטרחה היא גם בעבור הגמלים, והיה ממחר לשתות כדי שלא להטריחה כל כך ולא היה מרווה צמאונו, על כן בתחילה אמרה

ידיה' (כד כב) כי 'בקע' רומז למחצית השקל שהם בקע לגולגולת, ו'שני צמידים' רמז לשני לוחות מצומדות, שמאחר שראה בה שמצוינת היא בגמילות חסדים בא לרמז לה על שני העמודים הנוספים שעליהם עומד העולם, כי לוחות הברית הם כנגד 'תורה', ומחצית השקל הוא שורש הקרבנות שהם עמוד ה'עבודה', כי אצל בני ישראל אין די בגמילות חסדים' כי אם בכל שלושת העמודים יחדיו תורה ועבודה וגמילות חסדים.

כז. וכבר פירש השל"ה הק' (פר' חיי שרה בסוף דבריו) את האמור (כד כ) 'ותמהר ותער כדה אל השוקת', שבא הכתוב להעיד על הפלגת זהירותה בכבוד הבריות, שהנה לאחר ששתה אליעזר מן הכד נשאר בו מעט מים, והתבוננה רבקה לעצמה שאם תתן מים אלו אל הגמלים יהא בכך זלזול מעט בכבודו של אליעזר, בזה שהיא נותנת לו ולבהמותיו לשתות מאותם מים וכאילו משווה ביניהם, לעומת זאת אף בשפיכת המים אל הארץ יש פחיתת הכבוד ש'שיירי המים' הם כ'מי שופכים'... על כן 'נתחכמה ותרץ להשוקת, ומכח הריצה הגדולה

ויצא יצחק לשוח בשדה – מעלתה של תפילת המנחה
 יק'ר, רז"ל (ברכות נו:) למדו מכאן שיצחק תיקן תפילת מנחה שהיא לפנות ערב כ"ס.
 בפרשתן (כד סג), 'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב כ"ס, כתב ה'כלי לעולם יזהר אדם בתפילת המנחה שבן

עשתה כאילו נפל הכד מאיליו מידיה ונשפך והיתה ממלאה בו מים, ובזה נשאר אליעזר בכבודו. עכ"ל.

פעם בא אל הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע אחד שלא היה מל"ו צדיקים... עם בנו שנעשה 'בר מצווה', להנחת תפילין' אצל הרבי, אחר התפילה הניח היהודי מזונות ו'לחיים' על השולחן לכבד בהם את הרבי והחסידים לכבוד השמחה, החסידים עמדו נבוכים כי לא ידעו מה יעשו, שהרי לא יעלה על הדעת כלל לאכול מאכלים שכשרותם אינה מבוררת כ"כ, לאידך גיסא לא רצו לבייש אדם מישראל. עודם עומדים ומהרהרים כדת מה לעשות, חלץ ה'אמרי חיים' תפילין של רש"י, ניגש אל השולחן ולקח מעט 'מזונות' באמרו לחסידים 'אף אני נוהג שלא לטעום כלום בין הנחת תפילין של רש"י להנחת תפילין דר"ת...' ובזאת נטל מעט מן ה'מזונות', הגישם למשמשו והורה לו להכניסם לחדרו למען יוכל לטעום מהם אחר תפילין דר"ת... וממנו ראו כל החסידים ועשו אחריו, רוקנו את השולחן ולאידך לא טעמו מאומה, ונמצא שלא נכלם איש יהודי.

כח. פעם נשתבחו בפני הרה"ק מסאטמאר על רב פלוני כי אדם גדול הוא, שאל הרה"ק וכי ראיתם אותו היאך נראית תפילתו – רק עפ"י צורת תפילתו של איש אפשר לעמוד על טיבו האם גדול הוא...

והוכיח הדברים מדברי המדרש (בר"ר ס טו) על הפסוק בפרשתן (כד סד) 'ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק', א"ר הונא צפת (ראתה) שידו שטוחה בתפלה אמרה ודאי אדם גדול הוא לכך שאלה עליו, והיינו שעל פי תפילתו קבעה ש'אדם גדול' הוא.

כעין זה מצינו בדברי ה'חרדים' (פס"ו ג) על הפסוק (משלי כז כא) 'מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו', דכמו שכלי המצרף יבדוק בטיבו של זהב, כיו"ב כשתרצה לבדוק 'טיבו' של אדם – תבדוק לפי מהללו לפי כוונתו בתפילה (עיי"ש היטב).

וכבר אמרו, כשם שב'גשמיות' יש כלי המודד חום גופו של האדם, כך נמי לעניני הנשמה, יש 'כלי' למדידת חומה ובעירת האש שבה, והיינו באופן שהאדם ניגש לעבודה שבלב זו תפילה.

אגב גררא, מעשה באברך שהמתין זה עידן ועידנים לזרע של קיימא, מפעם לפעם היה נכנס אל הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע ודמענו על לחיו בבקשת רחמים - שירעיש הרבי עולמות לישועתו, פעם אחת הרהיב עוז בנפשו ושאל את הרבי,

הנה כעת נושע אחד מהחסידיים בברכת הרבי, ולמה אגרע ממנו להישאר ערירי. ענהו ה'שפת אמת', מצינו אצל אברהם אבינו שהמתין עם שרה לזש"ק עד היותו בן מאה שנה, ואילו כאשר נשא את הגר (היא קטורה) מיד נולדו לו ממנה את זמרן ואת יקשן וכו', ומה נשתנתה שרה מהגר, אלא, שאכן על בנים כיקשן וזמרן אין נצרך להמתין כל כך הרבה, אך לזכות בבן כ'יצחק אבינו' היה עליו להמתין זמן רב. מענין לענין, כתיב בפרשתן (כד סד) 'ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל, ופי' הריב"א (ביבעלי התוס' עה"ת) וז"ל. 'ותפול מעל הגמל - לפי שראתה יצחק שהיה בא מגן עדן, והיה בא כדרך שהמתים הולכים רגליהם למעלה, ורש"י פי' שראתה אותו הדור ותוהה מפניו עכ"ל... הדור מלשון 'כי בעי למהדר' (כשבא להפוך רגליו ולשוב על עקבותיו) שהיו רגליו למעלה כמו דפרשתי עכ"ל.

וכן נתבאר בפי' הרע"ב על התורה וז"ל. והיה יצחק בא מגן עדן, שהלך להתרפאות מהחבורה שעשה לו אביו בצווארו בשעת עקידה, והיה מהלך עתה וראשו למטה ורגליו למעלה... והוא פי' 'הדור' שאמר רש"י.

ושמעתי ביאור נחמד בעניין זה, כי בהיות האדם בעוה"ז הרי מהלך כשראשו כלפי מעלה כלומר שנושא עיניו השמימה, כי משם הוא מקור חיותו, כי בכל עת הוא נצרך לשפע טוב מן השמים. אבל הנשמות הנמצאות בג"ע ששם נעשו 'חפשי מן המצוות', אין להם עלייה אלא ע"י צאצאיהם הנמצאים בזה העולם ומקיימים את התורה ומצוותיה, ע"כ ראשן כלפי מטה כי לטובות צאצאיהם אשר בזה העולם הם נצרכים, וכמו שרמזו בדברי רבי שאמר לפני הסתלקותו מזה העולם 'לבני אני צריך' (כתובות קג).

וכן מבארים את האמור בגמרא (ב"ב י:) שרב יוסף ראה בשמים 'עליונים למטה ותחתונים למעלה', כי עליונים היינו ראשו של אדם המהלך כ'עליון' בזה העולם הרי הוא מהלך למעלה כ'תחתון' כי שם מהלך האדם על ראשו... וע"ד העבודה יאמר, כי בעוה"ז מחשיבים את מי שנתברך בכשרונות טובים ולימודו בא לו בנקל ובמחוץ יזכור הכל, הרי לך כי בזה העולם 'ראשו' של אדם הוא 'עליון' וחשוב, אך בשמים ממעל רגליהם 'עליונים' לצד מטה כי שם מחשיבים 'עליון' את היגיעה והטירחה הרמוזה ב'רגליו' של אדם (שכאן הם תחתונים), וכלומר שמחשיבים את המשתדל להבין עם כל קשייו ברוח ובגשם אם מחמת חוסר כשרונות וכדו' (או שאר טרדות) והשתדלות זו מרומזת ב'רגליו' של אדם - שהוא מהלך הנה והנה בהשתדלות להבין 'שורה אחת' מדברי הגמרא וכיו"ב וזהו 'עליונים למטה ותחתונים למעלה'.

כט. כתב ב'ספר החיים' (לאחי המהר"ל, ספר סליחה ומחילה פ"ח) - שיצחק תיקן תפילת 'מנחה', ומדוע נקראת התפילה 'מנחה' ולא תפילת הצהרים, על דרך שקראו לתפילות האחרות 'שחרית וערבית', כי יצחק אבינו היה כקרוב 'עולה' על המזבח בעקידת יצחק, וראה שעולתו חסרה קרבן מנחה, עמד ותיקן תפילה זו שתהא כמנחה לעולתו.

וז"ל ה'מור' (רלב) ומאד צריך לזוהר בה, דאמר רבי חלבו אמר רב הונא, לעולם יזהר אדם כתפלת המנחה, שהרי לא נענה אליהו אלא בתפלת המנחה, שנאמר (מלכים א' יח לו) 'ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו'. והמעם, מפני שתפלת השחר זמנה ידוע בבוקר, בקומו ממיסתו - מתפלל מיד קודם שיהא טרוד בעסקיו. וכן של ערב בלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי מעסקיו. אבל של מנחה שהיא באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו, צריך לשום אותה אל לבו, ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה, ואם עשה כן שברו הרבה מאד, עכ"ל^א.

שערי קדושה - שמירת עיניים ופיו בקדושה **בפרשתן** (כד א), 'וה' ברך את אברהם בכל', רמו בה הרה"ק ה'דברי

אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, ואע"פ שאברהם ויעקב תיקנו גם, תפילת שחרית וערבית, מכל מקום לא מצאנו שנענו תיכף ומיד, אבל בתפילת מנחה מצינו שיצחק נענה מיד... כאשר תיקן תפילת מנחה, ומסתברא שבאותה שעה ביקש והתפלל שיצליח אליעזר בשליחותו וימצא לו את בת זוגו 'אשר תוציא זרע טוב וישר בעיני אלקים', ומיד כאשר סיים התפילה אמרה תורה 'וישא עיניו' שהרים עיניו - שהרי בשעת התפלה צריך לתת עיניו למטה (בנפסק בשו"ע א"ח סימן צה סעיף ב), 'וירא' שנענה מיד, שהרי ראה 'והנה גמלים באים' ונושאים את בת זוגו, ועל כן הפליגו הז"ל במעלת תפלת המנחה כיון דהוינן בקרא שתפילה זו מתקבלת ונענית תיכף ומיד (ועיין בהמשך דבריו ביאור לסגולת תפילת המנחה דיקא).

ל. הנה איתא שם (ברכות ו): 'ואמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר 'ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני' ענני שתדד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם', הקשה בספר 'בן יהוידע' (על מס' ברכות), מדוע לא סיפק בידו להוכיח במעלת תפילת המנחה שאליהו נענה בה, לשם מה הובאה כאן הדרשה שביקש ב' פעמים ענני. ומבאר זז"ל, דארז"ל אין לשאל שתי שאלות בבת אחת, ולפי"ז קשה, איך שאל שתיים - ענני שתדד אש וענני שלא יאמרו, אלא ודאי י"ל, דתפלת המנחה להיותה מסוגלת מאד שהאדם נענה בה יותר משאר עתים יוכל לשאול בעת ההיא אפילו שתיים יחד, ולכן הביא האי דרשה דענני שיש בה שני שאלות, להוכיח ג"כ מזה דתפלת המנחה גדול כוחה ועדיפה יותר דהא אפילו שתי שאלות שאל ביחד ונענה, עכ"ל.

לא. כה אמר הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (מגן אברהם בלק) וז"ל וכמו שאמר אבא מארי בשם הבעש"ט שגם זה האיש המוטרד כל היום בעסקיו כל היום בשווקים וברחובות וכמעט ששוכח שיש בורא עולם, רק בעת שמגיע זמן תפילת מנחה עולה

שמואל' זי"ע תיבת בכ"ל עולה ב'ראשי תיבות' ב'רית כ'רתי ל'עיני (אויב לא א), ב'רית כ'רתי ל'שפתי, וז"ל, דהשער הראשון לקדושה הוא בשמירת עיניים וכו' ושער הקדושה אחרי העיניים הוא שמירת השפתיים והלשון וכו' וה' ברך את אברהם בכל פירוש בכל אלו העיניים שהם יסוד האדם, עכ"ל¹.

כחום 'היום' - יבער כאש לנצל ולמלא אותו היום

בפרשתן (כג א) 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה'. איתא במדרש (בר"ר נח ג) 'רבי עקיבא היה יושב ודורש והציבור

מתנמנם, ביקש לעוררן. אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שהיתה קב"ז שנה ותמלוך על קב"ז מדינות'. וכבר האריכו המפרשים מה ראה רבי עקיבא לעוררם ולהעירם מתרדמתם במאמר זה ולא בשאר דברי אגדה וכו"ו.ב. וביאר הרה"ק החידושי הרי"ם (הובא ב'ליקוטי הרי"ם' בפרשתן) שאמר להם רבי עקיבא בינו נא והתבוננו ביקרת הזמן עד כמה צריך לנצל כל רגע ורגע², שהנה אסתר זכתה למלוך כנגד כל שנה משנות חיי שרה על מדינה אחת, 'ולפי החשבון יכול להיות שבעד כל שבוע עיר אחת, ובעד כל שעה על כל פנים כפר

על זכרונו שהגיע זמן תפילה וגונח ונאנח בלבו בהתבוננות היאך שפנה כל היום בהבלי עולם, והוא רץ לסימטא אחת מן הצד ומתפלל מנחה, הגם שאינו יודע כלל מה הוא מדבר (ופשיטא שעל האדם לסדר עצמו בכל עת שיוכל להתפלל כראוי, אלא כאן מדובר כשפשוט שכח מכל מציאותו, מה יעשה וכבר הוא עומד במצב 'דיעבד' כזה). עם כל זה גם זה חשוב ויקר מאד לפני הבורא ב"ה, והאנחה שלו בוקעת רקיעים.

לב. כתיב בפרשתן 'ויצחק בא מבוא באר לחי רואי' (כד - טב) ב'דגל מחנה אפרים' כותב לרמז ד'יצחק' רומז ליראת שמים, וזאת מגיע לאדם על ידי שמשריש בדעתו (ער קוואלט ביי זערך) שהא-ל חי 'רואי', השי"ת מסתכל עליו תמיד.

לג. וכך מרומז בריש פרשת וירא דכתיב (יה א) 'והוא יושב פתח האוהל כחום היום', ולכאורה צ"ב, שהיה לו לומר 'כחום השמש' שהרי השמש הוא חם ולא היום. וביאר הרה"ק מסקולען זי"ע דבעצם היה לו לאברהם 'טענת אונס' ודי סיבות שלא להתייגע היום במצוות הכנסת אורחים, מה גם שבכל יום ויום הוא מתעסק בזה כמיטב יכולתו, ומה יעשה שהיום 'שלישי למילתו' וחולשתו גברה עד מאד, ובוודאי יכול לפטור את עצמו ליום אחד לנוח מעסק זה. לזה אומר הפסוק שאאע"ה טען לעצמו 'כחום היום' - היום בוער כאש, כל יום ויום חשוב בפני עצמו, וא"א לנוח היום מחמת אתמול ומחמת מחר דמה יהיה עם ה'היום', ואמר 'דער טאג האט עהם געברענט' ובגלל זה התעסק והתייגע במצוה גם ביום שלישי למילתו.

אחד אשר עולה לשווי של כמה וכמה אלפים, אם בן בעת אשר אדם ישן מעט יוכל להפסיד כמה אלפים' לד.

ובך פירשו צדיקים כמה שנאמר בפרשתן (בר א) 'ואברהם זקן בא בימים' - שאברהם אבינו ניצל כל רגע ורגע משנות

חייו, והולך בא כשימיו עמו, ששום יום לא הלך לאיבוד (וע' בזה"ק ח"א קמט.), אולם יום שהלך לריק ולבטלה אינו נחשב ביום כלל, אלא הרי הוא 'גישטארבע טאג' וזהו שהסמיכו חז"ל (בר"ר נח א) את הפסוק (תהלים לו יח) 'יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה' על מה שנאמר 'ויהיו חיי שרה', כי לרוב עבודתה בקודש לחינם לה.

לד. כע"ז איתא ב'יערות דבש' (ח"ב דרוש י), אל בניי, לא טוב הדבר אשר אנו מבליים הזמן היקר בברואים בתכלית השטות ודבר שאין בו ממש בעונותינו הרבים, ומהפכים אור לחושך, כי בלילה מבליים זמן בשטות ולרוע יביטו, ובבקר השמש יצא על הארץ והמה ישנים על מטתם מתהפכים מצד לצד ועוברים זמן תפלה לכל, אשר בעו"ה מרעה אל רעה יצאו עבירה גוררת עבירה.

עוד כתב (ח"א דרוש ד) בני אחי נא הקיצו משנתכם האולת, ואל תבלו זמן בהבלי עולם ושיחה בטלה וספורי דברים בענייני מלחמות מי ינצח ומי ינוצח, ולראות ולטייל מושכי קשת ותריס ומגן מלחמה, והוללות ושמחה של מה בכך, דברים אלו נאותים לשרים וסגנים, אבל מה לנו בזה לאבד זמן וכו', וזו היא שטות גדולה להחליף עולם אמת בעולם תמורה ושקר... ואיך לא תחוסו על הזמן, אם דרך משל זמן קצוב למות ביום א', ואחד יאמר לך הנני נותן לך מאה אלפים דינרי זהב ותמות יום אחד קודם לזה, ידעתי כי לא תקחם בכל הון, וא"כ שכל כך יקר בעיני האדם יום אחד, יאמר נא איך יאבד יום אחד לבטלה, והרי שוטה זה מאבד אלפים דינרי זהב, ע"ז יקרא שוטה שמאבד מה שנותנים לו (חגיגה ד), כי מתת ה' הוא לברואיו הזמן יקר הנבראים, כי בו יזכה אדם ארחו לדעת ה' ולהשיג שלמותו, ולבוא לחקור תבונות ולתקן מצעדיו צעדי גבר, בו ינחיל חיים הנצחיים, כי כל קנין השלימות בזה העולם. לה. בדרך זה ביאר הצ"ח (יומא פו: ד"ה גדולה) מה דאיתא בגמ' 'אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם, שימים שהלכו לאבדון הלא שניצלו אותם לעבודתו ית' אינם אלא 'טויטע טעג' - ימים מתים, וכמו שאמרו (ברכות יח): **רשעים בחייהם קרואים מתים כי אין ערך לחייהם כלל**, אך אם ישוב בתשובה מאהבה וכל זדונותיו יהפכו לזכויות אזי יתברר למפרע שכל הימים המתים 'חזרו לתחייה'... שמאחר שהעבירה נהפכה למצוה ונידון כאילו עשה

של שרה אמנו בכל רגע ורגע היו ימיה ושנותיה תמימים ושלמים בלא חסרון כלל. וסיים הכתוב 'ונחלתם לעולם תהיה' כמו שפירש הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע (בית אהרן עמוד קמג). בלשון הכתוב (תהילים קלו כב) 'נחלה לישראל עברו' - שה'נחלה' והאושר הגדול ביותר שיש לבני ישראל הוא שזכו להיות 'עברו' ולעשות רצונו ית'לו.
 רבש"ע, 'עשה חסד עם אדוני' וברכנו מן השמים בחסדים מרובים ומגולים, בזיווגים הגונים, בזש"ק לתורה ועבודה בבריאות הגוף והנפש בעגלא ובזמן קריב.

מצוה באותו רגע אם כן לא הלכו הימים לחינם, וזהו שאמרו גדולה תשובה שמארכת ימים, שעל ידי התשובה מאהבה 'התארכו ימיו', וכל הימים הראשונים שלא נחשבו כלל לימיו ושנותיו עד עתה חוזרים ושבים אליו והתמלאו לו שנותיו.

כיוצא בדבר פירשו גם במה שנאמר (תהילים צ יד) 'שבענו בבוקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו', שאנו מבקשים מהקב"ה שבענו בבוקר חסדך שנשוב אליך בלב שלם וממילא נרננה ונשמחה בכל ימינו שעברו עד היום הזה כי הכל יהפך לטובה, וכל הימים המה 'ימינו' ונהיה כולנו 'באים בימים'.

לו. כתב הרה"ק ה'ישמח משה' באגרת לבנו בכהאי לישנא, למען השם תרחק עצמך מן הבטלה מאד מאד כמטחווי קשת, כי הלואי שייספיק כל הזמן לזכות בכתרה של תורה, ואיזה זמן הוא נעשה נותר [-מיותר] להוציאו לבטלה, ועוד ראוי לך לדעת, הלא הזמן אשר אדם חי הוא מבחר הקנינים, כי כל אשר לאדם יתן בעד נפשו, ואם יקח אדם צרור כספו וישליכו למצולות הנהר משתגע יקרא ואם כן יותר מזה משתגע מי שמשליך קצת זמן מחייו לעסוק בדברים בטלים, עכ"ל.

לז. גדול שכרם של גומלי חסדים בגשמיות וברוחניות. וב'כלי יקר' בפרשתן (כד כב) איתא שמי שיש לו עין טובה להתחסד עם הבריות ניצל מעין הרע.

הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע פירש מה שנאמר בסוף הענין (שם סג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים', ש'שדה' רומז לגלות וכדכתיב 'ציון שדה תחרש', ויצא יצחק לשוח ולהתפלל על אריכות הגלות, הראו לו מן השמים 'גמלים' - שבזכות גומלי חסדים תבוא הגאולה במהרה. והדברים אמורים הן לגבי גלות הכלל והן לגבי גלות הפרט, כל חד וחד לפי עניינו ומצבו שמצפה להיגאל ולהיושע, עצתו היא להרבות בגמילות חסדים, ועל ידי זה יחיש ויקרב גאולתו. מעשה נורא הובא בירושלמי (תענית פ"א ה"ד) שבזמן רבי אבהו היתה עצירת גשמים והראו לו מן השמים שאם 'פנטקקה' יתפלל אזי ירד מטר על הארץ, וכך היה, ושלה לדרוש במעשיו, והתברר שהרבה להרשיע ובכל יום היה עובר חמש עברות אך פעם אחת עשה צדקה גדולה, על כן כדאי הוא להתפלל ושיענו לו ממרומים וימלאו בקשותיו.